

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma helsinkiläiseen varhaiskasvatusyksikköön

Heidi Martikainen

2021 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
helsinkiläiseen varhaiskasvatusyksikköön**

Heidi Martikainen
Sosionomikoulutus
Opinnäytetyö
Lokakuu, 2021

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK)

Heidi Martikainen

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma helsinkiläiseen varhaiskasvatyüksikköön

Vuosi 2021 Sivumäärä 38

Tämän kehittämismuotoisen opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma helsinkiläisen varhaiskasvatyüksikön käyttöön. Tavoitteena oli lisätä yksikön henkilöstön tietoisuutta tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyen ja sitä kautta kehittää varhaiskasvatyüksityksen laatua. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli kyseinen varhaiskasvatyüksikkö.

Perusopetuksen puolella oppilaitoskohtaiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat ovat olleet pakollisia vuoden 2015 alusta lähtien ja Suomen nykyinen hallitus on tasa-arvo-ohjelmassaan linjannut, että myös varhaiskasvatyüksitykseen säädetään velvoittavat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat suomalaisessa varhaiskasvatyüksityksessä keskeisiä arvoja, joiden huomioimiseen kasvattajia velvoittaa niin kansallinen lainsäädäntö kuin kansainväliset sopimuksetkin. Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäksi tässä opinnäytetyössä kolmas keskeinen käsite oli osallisuus. Tietoperustassa käsiteltiin osallisuuteen, yhdenvertaisuuteen ja tasa-arvoon liittyvää teoretietoa. Lisäksi kerrottiin, mitä Suomen lainsäädäntö, Varhaiskasvatyüksityssuunnitelman perusteet ja YK:n lapsen oikeuksien sopimus sanovat tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta.

Opinnäytetyön kehittämis- ja tiedonhankintamenetelminä käytettiin varhaiskasvatyüksikön henkilöstön ja kuuden lapsen haastatteluja, satutuokioita pienen lapsiryhmän kanssa sekä haavainnointia. Näitä ja tietoperustaa yhdistelemällä laadittiin varhaiskasvatyüksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Syntyi tuotos, jossa yhdistyy ohjaavista asiakirjoista nousevat velvoitteet ja se, miten ne käytännössä varhaiskasvatyüksikön arjessa huomioidaan. Toimeksiantajan edustaja oli tyytyväinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman selkeään ulkoasuun ja napakkaan sisältöön sekä teorian ja käytännön vuorotteluun.

Heidi Martikainen

An equality and parity plan to an early childhood education unit

Year	2021	Pages	38
------	------	-------	----

The purpose of this developmental thesis was to produce an equality and parity plan to an early childhood education unit. The aim was to add awareness about equality and parity among the personnel of the unit and that way to develop the quality of early childhood education. The beneficiary of this thesis was the early childhood education unit.

At primary schools the equality and parity plans have been mandatory since the beginning of 2015 and the current government of Finland has decided that they should also be mandatory at early childhood education.

Equality and parity are key values in Finnish early childhood education and our national legislation and international agreements oblige early childhood education personnel to pay attention to these values. The key concepts of this thesis were equality, parity and participation. The theoretical framework of this thesis included theory of equality, parity and participation. It also included knowledge about equality and parity in Finnish legislation, the early childhood education plan and the UN Convention on the Rights of the Child.

The methods used in this thesis were interviews of the personnel of the unit and six children, reading fairy tales with small group of children and observation. The equality and parity plan was made by combining these and the theoretical framework. The plan included the obligations from the guidance documents and explanations how they are taken into account in the everyday life in the early childhood education unit. The beneficiary was satisfied with the clear layout and the concise content of the plan.

Keywords: early childhood education, equality, parity, participation

Sisällys

1	Johdanto.....	6
2	Kasvattajan velvollisuus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta	7
3	Keskeiset käsitteet	8
3.1	Osallisuus.....	9
3.2	Tasa-arvo.....	12
3.3	Yhdenvertaisuus	13
4	Opinnäytetyön työelämäkumppani	16
5	Kehittämismuotoinen opinnäytetyö	17
5.1	Tiedonhankintamenetelmät	17
5.2	Kehittämishankkeen vaiheet	18
6	Henkilöstön ja lasten näkemykset	20
6.1	Henkilöstön haastattelutulokset	20
6.2	Lasten haastattelutulokset	22
6.3	Satutuokiot.....	23
7	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma	26
8	Arviointi ja pohdinta.....	29
8.1	Johtajan, henkilöstön ja lasten arviot	29
8.2	Itsearviointi ja pohdinta	31
	Lähteet.....	34
	Liitteet	37

1 Johdanto

Työskentelen varhaiskasvatuksen opettajana Helsingin kaupungin päiväkodissa, joka kuuluu samaan varhaiskasvatussyksikköön toisen päiväkodin kanssa. Viime keväänä suoritin työharjoittelun kyseisessä päiväkodissa. Kun aloin alkuvuodesta miettimään opinnäytetyöni aihetta, ajattelin, että harjoittelupaikka olisi luonteva yhteistyökumppani. Haluan, että opinnäytetyöni hyödyttää toimeksiantajaa. Toisaalta minua itseäni on koko opintojen ajan kiinnostanut etenkin varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen merkitys lasten osallisuuden, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäjänä ja syrjäytymisen ennaltaehkäisijänä. Miettiessäni opinnäytetyöni aihetta tutustuin varhaiskasvatussyksikön toimintasuunnitelmaan. Toimintasuunnitelmassa sanotaan, että yksikköön olisi tarkoitus tehdä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Ehdotin päiväkodin johtajalle, että voisin tehdä tämän suunnitelman opinnäytetyönäni ja hän innostui ehdotuksestani.

Perusopetuksen puolella oppilaitoskohtaiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat ovat olleet pakollisia vuoden 2015 alusta lähtien (Opetushallitus 2021). Sanna Marinin hallitus on tasa-arvo-ohjelmassaan linjannut, että myös varhaiskasvatukseen säädetään velvoittavat tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat keskeisiä arvoja suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Sekä varhaiskasvatustalaki (540/2018) että lakiin pohjautuva Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018) velvoittavat kasvattajia edistämään lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Useat tutkimukset ovat osoittaneet, että varhaiskasvatuksella on pitkälle ulottuva vaikutus lapsen elämään. Se luo pohjan lapsen oppimiselle ja tasoittaa kotitaustoista johtuvia eroja. (Koivula, Siippainen & Eerola-Pennanen 2017, 9.) Eerola-Pennanen ja Turjan (2017, 195) mukaan korkealaatuisen varhaiskasvatuksen toteuttaminen ei onnistu, ellei keskiössä ole tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Yhdenvertaisuutta edistävässä varhaiskasvatuksessa kaikille lapsille annetaan mahdollisuuksia ja tilaisuuksia oppimiseen. Lapsiryhmän moninaisuus nähdään pedagogisena rikkautena.

Laadin kehittämismuotoisena opinnäytetyönä varhaiskasvatussyksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman, jossa määritellään, miten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta yksikön toiminnassa edistetään. Yhdistelin suunnitelmassa teoretietoa ja varhaiskasvatusta ohjaavien asiakirjojen veloitteita sekä yksikön kasvattajien näkemyksiä. Puolistrukturoitua teemahaastattelua käyttäen kyselin yksikön henkilöstön näkemyksiä siitä, miten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden veloitteet tulisi käytännössä huomioida päiväkotien arjessa. Halusin huomioida henkilöstön näkemykset, jotta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma palvelisi mahdollisimman hyvin juuri kyseistä yksikköä. Tavoitteenani oli lisätä varhaiskasvatussyksikön

henkilöstön tietoisuutta tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyen ja sitä kautta kehittää varhaiskasvatuksen laatua. Omana oppimistavoitteenani oli oppia huomioimaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus päiväkodin päivittäisessä pedagogiikassa.

2 Kasvattajan velvollisuus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta

Sekä kansallinen lainsäädäntö että kansainväliset sopimukset velvoittavat suomalaisia varhaiskasvattajia edistämään lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Suomi on ratifioinut vuonna 1991 YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, joka hyväksyttiin YK:n yleiskokouksessa vuonna 1989. Sopimuksessa yksilöidään erityisesti lapsille kuuluvat ihmisoikeudet ja sen keskeisimmät periaatteet ovat syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen. Esimerkiksi sopimuksen toisessa artiklassa todetaan, että sopimuksessa tunnustetut oikeudet kuuluvat kaikille lapsille ilman minkäänlaista lapsen tai hänen huoltajansa ihonväriin, rotuun, kansalliseen alkuperään, sukupuoleen, kieleen, uskontoon, poliittisiin tai muihin mielipiteisiin, varallisuuteen, vammaisuuteen tai muihin henkilöön liittyvään seikkaan perustuvaa erottelua. Lasta myös suojellaan kaikenlaiselta syrjinnältä. 29 artiklan mukaan taas koulutuksessa on pyrittävä edistämään suvaitsevaisuutta ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. (Turja & Vuorisalo 2017, 37; Unicef 2021a; Unicef 2021b.)

Suomen varhaiskasvatuslaissa (540/2018) tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden vaatimus mainitaan varhaiskasvatuksen tavoitteiden kohdalla. Lain 3 §:ssä määriteltyihin varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu muun muassa edistää koulutuksellista tasa-arvoa sekä yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tavoitteena on myös antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa jokaisen lapsen kulttuurista, kielellistä, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta korostetaan myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018), joka on varhaiskasvatuslakiin pohjautuva valtakunnallinen määräys. Esimerkiksi varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustassa todetaan varhaiskasvatuksen edistävän suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja moninaisuutta. Jokaisella lapsella on oltava mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja syntyperästä, kulttuuritaustasta, sukupuolesta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämisessä pitäisi edistää osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista olisi tärkeää keskustella työyhteisössä. Henkilökunnan on pohdittava, miten esimerkiksi vammaisuuteen, kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa ja toimintatavoissa. Varhaiskasvatuksen tulee olla sukupuolisensitiivistä ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena. Rasismia ei hyväksytä missään muodossa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 7, 20-21, 29-31.)

Perusopetuksessa toiminnallisten tasa-arvosuunnitelmien laadinta on ollut pakollista vuodesta 2015 lähtien (Alasaari 2019, 2). Tasa-arvolain (609/1986) 5 §:n tuli 1.1.2015 muutos, jonka mukaan koulutuksen järjestäjä vastaa oppilaitoskohtaisten tasa-arvosuunnitelmien laatimisesta. Suunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja oppilaiden kanssa. Suunnitelmassa tulee olla selvitys oppilaitoksen tasa-arvotilanteesta sekä tarvittavat toimenpiteet tasa-arvon edistämiseksi.

Samaan aikaan tasa-arvolain muutosten kanssa Suomessa tuli voimaan yhdenvertaisuuslaki (1325/2014), jonka 6 §:n mukaan koulutuksen järjestäjän on edistettävä yhdenvertaisuutta ja huolehdittava siitä, että jokaisella oppilaitoksella on yhdenvertaisuussuunnitelma. Tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma voivat olla erilliset asiakirjat tai ne voidaan yhdistää tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaksi. Ne voivat myös sisältyä oppilaitoksen opetussuunnitelmaan. Tasa-arvolain tarkoitus on estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää, kun taas yhdenvertaisuuslaki kieltää syrjinnän muilla henkilöön liittyvillä perusteilla. Yhdenvertaisuuslaissa mainittuja syrjintäperusteita ovat muun muassa alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto ja vammaisuus. (Opetushallitus 2021.)

Joskus yksilö voi joutua kokemaan moniperustaista syrjintää. Esimerkiksi ulkomaalaistaustaista naista saatetaan syrjiä työnhakutilanteessa sekä maahanmuuttajataustan että sukupuolen takia. Intersektionaalisuus tarkoittaa ymmärrystä siitä, että ihmisen asemaan yhteiskunnassa vaikuttaa samanaikaisesti useita erontekijöitä, kuten sukupuoli, yhteiskuntaluokka, alkuperä, seksuaalinen suuntautuminen, toimintakyky ja ikä. (THL 2020.) Suomen nykyinen hallitus on tasa-arvo-ohjelmassaan linjannut, että myös varhaiskasvatukseen säädetään velvoittavat tasa-arvo-suunnitelmat (Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020-2023, 14).

3 Keskeiset käsitteet

Opinnäytetyöni keskeisimmät käsitteet ovat osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo. Nämä käsitteet liittyvät kiinteästi toisiinsa ja ovat tärkeitä arvoja demokraattisessa hyvinvointiyhteiskunnassa. Osallisuus on jokaisen lapsen oikeus sukupuolesta, kulttuuritaustasta tai muusta henkilöön liittyvästä tekijästä riippumatta. Suomalaisella koulutuspolitiikalla on keskeinen asema demokratian ylläpidossa. Koulutuspolitiikalla pyritään siihen, että jokainen lapsi, taustasta riippumatta, saisi kehittyä täyteen potentiaaliinsa. (Ojala 2020, 207.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 14) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on edistää lasten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä ehkäistä syrjäytymistä.

1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä suomalaiseen varhaiskasvatuskeskusteluun rantautui lapsuuden sosiologia, jossa lapsuutta tutkitaan yhteiskunnallisena ilmiönä. Yksi sosiologian

keskeisistä käsitteistä on sosialisatio, joka kuvaa ihmisen ja yhteiskunnan välistä suhdetta. Sosiologisessa lapsuudentutkimuksessa varhaiskasvatus nähdään sosialisoinnin keinona, jonka avulla lapsi kasvaa yhteisönsä täysivaltaiseksi jäseneksi. Sosialisatio sekä uusintaa että uudistaa kulttuuria. Uusintamisella tarkoitetaan sitä, että aiemmin tuotettu kulttuuripääoma, kuten tiedot, taidot ja tavat, siirretään sellaisenaan seuraavalle sukupolvelle. Uudistamisella taas tarkoitetaan sitä, että lapsi on sosiaalinen toimija, jolla on vaikutusta omaan ja muiden elämään, yhteisöön ja yhteiskuntaan. (Virkki 2015, 3-5.)

Laadukkaassa varhaiskasvatuksessa kasvattajan huomio on kiinnittynyt samanaikaisesti nykyhetkeen ja tulevaisuuteen. Varhaiskasvatus nähdään nykyään osana elinikäistä oppimista ja siihen osallistumisen on todettu hyödyttävän lapsen myöhempää koulutusta. Varhaiskasvatuksessa opitaan sellaisia sosiaalisia ja kognitiivisia taitoja, jotka auttavat pärjäämään koulussa ja yhteiskunnassa. Laadukkaassa varhaiskasvatukseen on todettu parantavan kouluvalmiutta ja OECD:n analyysit PISA-tutkimusten tuloksista ovat osoittaneet, että lapset, jotka osallistuvat varhaiskasvatukseen vähintään kahden vuoden ajan, pärjäävät paremmin koulussa 15-vuotiaana. Tarjoamalla kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet oppimiseen varhaiskasvatus tasoittaa lasten kotitaustoista johtuvia eroja ja ehkäisee syrjäytymistä. (Koivula ym. 2017, 9; Ojala 2020, 15; Australian educator 2018, 98.) Syrjäytymisen ehkäisy on tärkeää paitsi yksilön myös koko yhteiskunnan kannalta. THL:n (2018) mukaan syrjäytymisestä aiheutuu yhteiskunnalle huomattavia kustannuksia erilaisten korjaavien palveluiden, menetettyjen verotulojen sekä tulonsiirtojen muodossa.

Myös taloustieteen nobelisti James J. Heckman (2011) on kirjoittanut siitä, kuinka laadukkaaseen varhaiskasvatukseen panostaminen on myös taloudellisesti järkevää. Kun kaikille lapsille taustoista riippumatta tarjotaan mahdollisuus kehittyä täyteen potentiaaliinsa, on yhteiskunnassa tulevaisuudessa osaavaa työvoimaa, joka pärjää kansainvälisessä kilpailussa. Laadukkaalla varhaiskasvatuksella voidaan muun muassa vähentää erityisopetuksen tarvetta, lisätä todennäköisyyttä terveisiin elintapoihin ja vähentää rikollisuutta. Heckmanin (2011) mukaan taloudelliset satsaukset varhaiskasvatukseen tuottavat vuosittain 7-10 % voittoa.

Samaan aikaan, kun kasvattajien on tiedostettava varhaiskasvatuksen merkitys lasten tulevaisuudelle, on muistettava myös, että lapsuus itsessään on arvokasta aikaa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20) arvoperustassa korostetaan lapsuuden itseisarvoa. Jokainen lapsi nähdään arvokkaana ja ainutlaatuisena ja jokaisella lapsella on oikeus hyvinvointiin ja turvalliseen lapsuuteen.

3.1 Osallisuus

Osallisuus tarkoittaa ihmisten vaikutusmahdollisuuksia yhteiskuntaan ja itseä koskeviin asioihin (Turja & Vuorisalo 2017, 45). Se on tänä päivänä keskeinen käsite paitsi varhaiskasvatuksessa myös sosiaalialalla yleensäkin. Sosiaalialan ammattihenkilön eettisissä ohjeissa (Talentia

2018, 16) osallisuuden edistäminen on mainittu yhtenä tärkeimmistä sosiaalialan arvoista. Yksi varhaiskasvatustalain (540/2018) 3 §:ssä määritellyistä varhaiskasvatuksen tavoitteista on varmistaa, että jokaisella lapsella on mahdollisuus vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. 20 §:ssä puolestaan todetaan, että varhaiskasvatuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja arvioinnissa on huomioitava lapsen mielipide ikätasoisesti. Osallisuus on huomioitu myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20) arvoperustassa, jossa korostetaan jokaisen lapsen oikeutta tulla kuulluksi, nähdyksi ja huomioon otetuksi.

Osallisuus voidaan nähdä vallan uusjakona, jossa aiemmin päätöksenteon ulkopuolelle jääneet pääsevät mukaan vaikuttamaan. Osallisuuden toteutuminen edellyttää, että kaikki osapuolet ovat yhdenvertaisia keskenään ja he luottavat itseensä ja muihin. Tunnetasolla osallisuus on kokemus siitä, että on yhteisön tärkeä jäsen ja pystyy vaikuttamaan omaan elämäänsä ja ympäröivään maailmaan. Varhaiskasvatuksessa aikuisilla on tärkeä rooli lasten osallisuuden kokemuksen mahdollistajina. Aikuisen emotionaalinen herkkyys ja kiinnostuksen osoittaminen lapsen tunteita ja ajatuksia kohtaan saavat lapsen kokemaan itsensä arvokkaaksi. Lapsen osallisuuden kokemukseen vaikuttaa paitsi vuorovaikutus aikuisten myös vuorovaikutus toisten lasten kanssa. Siksi onkin tärkeää, että varhaiskasvattajat kannustavat lapsia toimimaan myötätuntoisesti toisiaan kohtaan ja huomioivat myötätuntoisen toiminnan positiivisella palautteella. (Turja & Vuorisalo 2018 45-55; Virkki 2015, 8-11; Roos, Nurhonen & Viitanen 2018, 84-86.)

Yksi merkittävimmistä osallisuuteen liittyvistä teorioista on Harry Shierin osallisuuden polku. Siinä on viisi osallisuuden askelmaa, joista jokaisen kohdalla tarkastellaan kasvattajien valmiuksien, mahdollisuuksien ja velvoitteiden suhdetta lasten osallisuuteen. Valmiudet tarkoittavat kasvattajan aitoa halua toteuttaa lasten osallisuutta kyseisellä tasolla. Mahdollisuuksia tarkastellaan kysymällä, mahdollistaako kasvattajan työyhteisö lasten osallisuuden toteutumisen. Velvollisuuksien kohdalla kysytään, velvoittavatko työyhteisön toimintaperiaatteet lasten osallisuuden vahvistamiseen. (Leinonen 2014, 21.)

Shierin mallissa osallisuuden ensimmäisellä tasolla lapset tulevat kuulluksi. Toisella tasolla kasvattajat tukevat ja rohkaisevat lapsia ilmaisemaan mielipiteitään. Kolmannella tasolla kasvattajat ottavat lasten mielipiteet huomioon. Kun kolme ensimmäistä osallisuuden tasoa toteutuvat, toteutuu YK:n lasten oikeuksien sopimuksen edellyttämä osallisuuden minimitaso. Neljännellä tasolla aikuiset ottavat lapset mukaan päätöksentekoprosessiin. Aikuiset luovuttavat lapsille valtaansa, mutta kantavat päätösten tuoman vastuun. Viidennellä tasolla lapset jakavat päätöksen tekoon liittyvän vallan ja vastuun aikuisten kanssa. On syytä muistaa, etteivät kaikki lapset ole valmiita osallisuuden polun viidennelle askelmalle. Ammattitaitoinen kasvattaja havainnoi lasta sensitiivisesti ja hyödyntää osallisuuden tasoja lapsen persoonallisuuden ja kehitystason mukaisesti eikä pakota lasta sellaiselle tasolle, johon tämä ei ole vielä valmis. (Leinonen 2014, 21-25.)

Nyky-yhteiskunnassa pärjäämiseen tarvitaan laaja-alaista osaamista. Tiedon määrän lisääntyessä ja teknologian kehittyessä kovalla vauhdilla on tärkeää osata soveltaa ja yhdistää asioita. Sosiaalisen median kultakausi on toisaalta lisännyt tiedonvälitykseen liittyvää demokratiaa, mutta sen negatiivisena lieveilmiönä on syntynyt useita valemedioita tarjoamaan vaihtoehtoisia totuuksia. Kriittistä ajattelua ja medialukutaitoa tarvitaankin tänä päivänä enemmän kuin koskaan ennen. Nyky-yhteiskunnan kulttuurinen ja katsomuksellinen moninaisuus korostaa vuorovaikutustaitojen merkitystä. Tullakseen toimeen erilaisten ihmisten kanssa lapsen on osattava toisaalta ilmaista itseään toisaalta kuunnella muita ja ymmärtää erilaisia näkemyksiä. (Helin, Kola-Torvinen & Tarkka 2018, 14-15; Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 23-27.)

Pohja laaja-alaiselle osaamiselle luodaan jo varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 23-27) määritellään viisi laaja-alaisen osaamisen osa-aluetta, jotka varhaiskasvatuksessa pitäisi huomioida. Ensimmäinen osa-alue on ajattelu ja oppiminen. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten luovaa ja kriittistä ajattelua, mikä auttaa heitä myöhemmissä opinnoissa. Toisena osa-alueena mainitaan kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu. Tähän alueeseen kuuluu sosiaalisten taitojen harjoittelua sekä pyrkimys ymmärtää ja kunnioittaa erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevia ihmisiä. Kolmas osa-alue on itsestä huolehtiminen ja arjen taidot. Varhaiskasvatuksen kuuluu tukea lapsen itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä. Lapsia ohjataan kohti terveellistä ja kestäväää elämäntapaa ja autetaan tunteiden säätelyssä. Neljäntenä on monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen. Monilukutaito tarkoittaa erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Viides osa-alue on osallistuminen ja vaikuttaminen. Lapsia kasvatetaan kohti aktiivista kansalaisuutta. Heidän osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja tuetaan ja heitä kannustetaan oma-aloitteisuuteen.

Osallisuutta vahvistava varhaiskasvatus tukee lasten demokratiakasvatusta. Kun lapsia rohkaistaan jo varhaiskasvatuksessa ilmaisemaan mielipiteensä, he kasvavat tietoisiksi omista vaikutusmahdollisuuksistaan ja kokevat olevansa arvokkaita yhteisön jäseniä. Samalla he oppivat, että valtaan kuuluu myös vastuu. Demokraattisen vaikuttamisen olisi varhaiskasvatuksessa hyvä tapahtua neuvotteluun pohjautuvan päätöksenteon kautta. Neuvottelussa pyritään löytämään yhteisymmärrys osapuolten välille. Siinä tarvitaan aitoa halua ymmärtää toisen ihmisen ajatuksia ja näkökulmaa. Yhteisymmärryksen löytäminen vahvistaa osapuolten yhteenkuuluvuuden tunnetta, mikä taas edistää lasten hyvinvointia. Varhaiskasvatuksessa opitut neuvottelutaidot myös auttavat lasta tulevan elämän vuorovaikutustilanteissa. (Virkki 2015, 147; Varpanen 2018, 125-127.)

3.2 Tasa-arvo

Viittaa opinnäytetyössäni lainsäädäntöä mukaillen tasa-arvolla nimenomaan sukupuolten väliseen tasa-arvoon ja yhdenvertaisuudella muihin henkilöön liittyviin tekijöihin, joiden perusteella syrjiminen on kiellettyä. Kansainvälisessä vertailussa Suomi pärjää hyvin sukupuolten tasa-arvon toteutumisessa, mutta kehittämisen varaa on. Esimerkiksi miesten keskipalkka on edelleen korkeampi kuin naisilla, vaikka naiset ovat keskimäärin korkeammin koulutettuja. Vuonna 2019 naisista peräti 22 prosenttia teki osa-aikatyötä, kun miehistä osa-aikatyötä teki 10 prosenttia. Yleisin syy osa-aikatyölle oli naisilla kokoaikatyön puute ja miehillä opiskelu. Varhaiskasvatuksessa puolestaan lapsen oletetun sukupuolen on huomattu vaikuttavan esimerkiksi odotuksiin hänen kommunikaatiokyvystään. Päiväkoti-ikäisiltä tytöiltä on havaittu odotettavan monipuolisempaa kielellistä valmiutta kuin pojilta. (Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020-2023, 5, 12.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 30, 39) mukaan varhaiskasvatuksen pitäisi olla sukupuolisensitiivistä. Henkilöstön tehtävänä on rohkaista lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen liittyviä ennakkoluuloja. Myös lasten leikkialoitteisiin vastaamisessa kasvatajilta edellytetään sukupuolisensitiivisyyttä. Sukupuolisensitiivisessä varhaiskasvatuksessa ei ole ”tyttöjen leikkejä” ja ”poikien leikkejä” vaan kaikki leikit kuuluvat kaikille lapsille. Leikeissä lapsilla on myös mahdollisuus kokeilla sukupuolen rajoja ja niiden ylittämistä. (Ylitapio-Mäntylä 2020, 289.)

Sukupuolisensitiiviseltä kasvattajalta vaaditaan kykyä itsereflektioon. Kasvattajan on pohdittava, vahvistaako hän omalla käytöksellään sukupuolistereotypioita ja suhtautuuko hän kahden lapsen samanlaiseen käytökseen eri tavalla vain lasten sukupuolen takia. On tärkeää, ettei kasvattaja tee sukupuoleen liittyviä yleistyksiä kuten, että kaikki pojat ovat vilttejä ja tarvitsevat rajuja riehumisleikkejä. Jos kasvattaja niputtaa lapset kahteen ryhmään, tyttöihin ja poikiin, ja olettaa, että kaikki tytöt ovat tietynlaisia ja pojat tietynlaisia, hän ei anna tilaa jokaisen lapsen ainutlaatuisuudelle. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 16-17.) Siippaisen (2017, 213) mukaan on tavallista, että kasvattajat puhuttelevat usein lapsia sukupuoleen kytkeytyvillä määreillä kuten pikkuneiti ja herrasmies. Lapsia kutsutaan tytöiksi ja pojiksi usein myös sellaisissa tilanteissa, joissa sanan tyttö tai poika voisi hyvin korvata lapsen nimellä tai sanalla lapsi. Tällöin lapsia ei kohdata ensisijaisesti yksilönä vaan sukupuolensa edustajana. Sukupuoleen liittyviin määreisiin sisältyy odotuksia siitä, miten lapsen tulisi käyttäytyä. Herrasmiesten odotetaan käyttäytyvän eri tavalla kuin pikkuneitien.

Lasten jaottelu tyttöihin ja poikiin aiheuttaa ahdistusta sellaisille lapsille, jotka eivät koe kuuluvansa kumpaankaan näistä kategorioista. Kulttuurissamme sukupuoli on totuttu määrittelemään nimenomaan biologisen sukupuolen kautta. Biologinen sukupuoli määrittellään viimeistään lapsen synnyttyä, ellei sitä ole selvitetty jo raskausaikana ultraäänikuvauksen

yhteydessä. Yleensä biologinen sukupuoli on joko tyttö tai poika, mutta aina se ei ole selvää. Jos syntyneen vauvan fyysinen sukupuoli on epäselvä, puhutaan intersukupuolisuudesta. Intersukupuolisilla ihmisillä kehon synnynnäiset sukupuolitetut piirteet, kuten sukuelimet, kromosomit tai hormonitoiminta eivät ole yksiselitteisesti mies- tai naistyypilliset. Suomessa syntyy joka vuosi noin 10-850 intersukupuolista lasta. Arvioissa intersukupuolisuuden yleisyydestä on suurta vaihtelua, koska kaikki intersukupuolisista eivät saa diagnoosia heti syntymän jälkeen. Joillekin oma intersukupuolisuus saattaa selvitä vasta murrosiässä, jos kuukautiset eivät ala ollenkaan tai aikuisena esimerkiksi lapsettomuustutkimusten yhteydessä. (Ylitapio-Mäntylä 2012, 20-21; Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021a.)

Vaikka lapsi olisikin biologiselta sukupuoleltaan tyttö tai poika, hän ei välttämättä koe samaistuvansa fysiologian hänelle määrittämään sukupuoleen. Lapsen sukupuoli-identiteetti syntyy yleensä noin 2-4 vuoden iässä. Sukupuoli-identiteetti tarkoittaa ihmisen omaa kokemusta siitä, onko hän tyttö, poika, nainen, mies tai jotain muuta. Jos henkilö kokee, että hänen sukupuoli-identiteettinsä ei mahdu kaksinapaiseen mies-nais -jakoon, puhutaan muunsukupuolisuudesta. Jos ristiriita biologisen sukupuolen ja sukupuoli-identiteetin kohdalla on voimakas, puhutaan transsukupuolisuudesta. Transsukupuolinen henkilö voi olla transnainen, transmies tai muunsukupuolinen. Jos kasvattaja viestittää, että sukupuolia on kaksi ja tekee lapsista stereotyyppisiä oletuksia biologisen sukupuolen perusteella, voi ahtaisiin lokeroihin mahtumaton lapsi kokea, että hänessä on jotain vikaa. (Huuska & Karvinen 2012, 33-35; Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021b; Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021c.)

Tasa-arvoisessa varhaiskasvatuksessa kaikille lapsille annetaan yhtäläiset mahdollisuudet kasvaa, oppia ja toimia sukupuolesta riippumatta. Jokainen lapsi kohdataan ensisijaisesti yksilönä ilman ennakkoluuloisia odotuksia hänen kiinnostuksen kohteistaan. Tämä voi vaatia kasvattajilta totuttujen toimintatapojen kyseenalaistamista. Lapset ovat usein aikuisia avarakatseisempia sen suhteen, miten kukin lapsi voi käyttäytyä. Lapsia ei yleensä ihmetytä, vaikka poika leikkisi nukeilla ja tyttö autoilla. Tasa-arvoisessa varhaiskasvatuksessa lapset oppivat kunnioittamaan erilaisuutta ja moninaisuutta. Tällä myös ehkäistään erilaisuudesta johtuvaa kiusaamista ja tuetaan jokaisen lapsen hyvinvointia (Ylitapio-Mäntylä 2012, 19-27.)

3.3 Yhdenvertaisuus

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:n mukaan ketään ei saa syrjiä henkilöön liittyvien syiden perusteella. Henkilöön liittyvillä syillä tarkoitetaan muun muassa alkuperää, kansalaisuutta, kieltä, uskontoa, ikää, perhesuhteita, terveydentilaa ja vammaisuutta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20-21) arvoperustan mukaan jokainen lapsi on arvokas ja ainutlaatuinen juuri sellaisena kuin hän on. Kaikilla lapsilla on oltava yhdenvertaiset mahdollisuudet oppia ja tehdä valintoja henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Perheiden

monimuotoisuuteen ja eri kieliin, kulttuureihin, uskontoihin ja katsomuksiin suhtaudutaan kunnioittavasti.

Kielen, kirjallisuuden ja kulttuurin emeritaprofessori Sonia Nieto (2010, 46) puhuu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolesta. Hän määrittelee sosiaalisen oikeudenmukaisuuden filosofiaksi ja lähestymistavaksi, jossa kaikkia ihmisiä kohdellaan kunnioittavasti, arvokkaasti, jalomielisesti ja oikeudenmukaisesti. Nieto nimeää neljä sosiaalisesti oikeudenmukaisen kasvatuksen ja opetuksen osa-aluetta. Ensinnäkin sosiaalisesti oikeudenmukaisessa kasvatuksessa vastustetaan kaikkia sellaisia stereotyyppioita, jotka voivat johtaa rakenteelliseen syrjintään etnisen taustan, kulttuuritaustan, sukupuolen tai muun henkilöön liittyvään syyn perusteella. Toiseksi sosiaalisesti oikeudenmukaisessa kasvatuksessa annetaan kaikille lapsille riittävät resurssit, jotta he voivat kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Tämä tarkoittaa paitsi materiaalisia resursseja myös emotionaalisia resursseja. Keskeistä on, että kasvattajat välittävät kaikista lapsista yksilöinä ja uskovat kaikkien lasten kykyyn oppia. Kolmanneksi sosiaalisesti oikeudenmukaiseen kasvatukseen kuuluu kasvattajan kyky nähdä jokaisen lapsen äidinkieli, kulttuuri ja kokemukset voimavarana, joka voi olla perusta lapsen oppimiselle. Neljäs sosiaalisesti oikeudenmukaisen kasvatuksen osa-alue on sellainen oppimisympäristö, joka kannustaa kriittiseen ajatteluun ja tukee sosiaalista muutosta.

Monikulttuurisuus on nykyään arkipäivää suomalaisessa varhaiskasvatuksessa. Ulkomaalaistaustaisten osuus Suomen väestöstä oli vuonna 2019 noin 8 prosenttia. Uudellamaalla ulkomaalaistaustaisia oli peräti 14,2 prosenttia. Neljäsosa Suomen ulkomaalaistaustaisesta väestöstä asuu Helsingissä. (Tilastokeskus 2021.) Kulttuurista moninaisuutta kunnioittavalla varhaiskasvatuksella voidaan estää syrjintää ja rasismia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 31) mukaan varhaiskasvattajien on kunnioitettava jokaisen lapsen oikeutta omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen. Varhaiskasvatuksessa hyödynnetään sekä suomalaista kulttuuriperintöä että yhteisön kulttuurista monimuotoisuutta.

Kulttuurisesti vastuuntuntoisessa kasvatuksessa edistetään lasten kulttuurista osaamista, johon liittyy oman ja muiden kulttuurien ja katsomusten ymmärtäminen ja kunnioittaminen. Myös lasten kulttuuri-identiteetin rakentumista tuetaan. Ihminen voi samanaikaisesti kokea yhteenkuuluvuutta kahteen tai useampaankin kulttuuriin. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat muodostaa kulttuuri-identiteettinsä yhdistelemällä aineksia eri kulttuureista. Heillä on oltava oikeus kasvaa saman aikaisesti oman kulttuuripiirinsä ja suomalaisen yhteiskunnan jäseniksi. On myös tärkeää, että kasvattajat osoittavat kiinnostusta ja arvostusta jokaisen lapsen omaa kulttuuria kohtaan. (Eerola-Pennanen 2017, 222-233.)

Eerola-Pennanen (2017, 222-225) mukaan kulttuurista moninaisuutta kunnioittavan varhaiskasvatuksen täytyy olla tietoisesti rasismin vastaista, jottei se tahattomasti vahvistaisi stereotyyppioita ja ennakkoluuloja. Esimerkiksi sen sijaan, että kiinnitettäisiin huomioita eri kulttuurien

näkyviin piirteisiin, kuten vaatetukseen, ruokaan ja juhliin, varhaiskasvatuksessa olisi tärkeää käsitellä kulttuurien syvällisempiä piirteitä, kuten arvoja ja uskomuksia. On tärkeää, että varhaiskasvatuksessa opetellaan katsomaan asioita eri näkökulmista ja asettumaan toisten asemaan.

Nykyään on tavallista, että päiväkotiryhmässä on eri uskontojen edustajia sekä myös uskonottomia lapsia. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 17, 44-45) mukaan varhaiskasvatuksen kuuluu olla uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitoutumatonta. Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa tutustutaan ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin. Myös uskonottomuus huomioidaan katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatuksella pyritään edistämään keskinäistä kunnioitusta eri katsomusten välillä. Lasten kanssa pohditaan myös eettisiä kysymyksiä. Pohdintojen teemana voi olla esimerkiksi ystävyys tai oikean ja väärään erottaminen. Uskonnot ja katsomukset näkyvät ympärillämme monin tavoin esimerkiksi uskonnollisten rakennusten tai symbolien muodossa. Päiväkodissa lapset saattavat huomata, että hänen ja hänen vanhempiansa tapa katsoa maailmaa ei ole ainoa oikea. Kasvattajien on tärkeää viestiä lapsille, että erilaisista katsomuksista huolimatta on mahdollista elää sovussa ja että uskonnoista on sallittua puhua päiväkodissa. (Pellikka 2020, 150-156.)

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 49-50) mukaan kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kulttuurit, kielet ja katsomukset huomioidaan osana varhaiskasvatuksen kokonaisuutta. Vieraskielisten ja monikielisten lasten kielitaidon ja itsetunnon kehittymistä on tärkeä tukea. Vuorovaikutusta ja oppimisympäristöjä hyödyntäen lapsille annetaan mahdollisuus omaksua suomi tai ruotsi toisena kielenä. Jotkut lapset tutustuvat suomalaiseen kulttuuriin ja kansalliskieliin vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksella onkin tärkeä tehtävä maahanmuuttajataustaisten lasten kotoutumisen tukemisessa.

Maahanmuuttajataustaisille lapsille pitäisi antaa mahdollisuus oppia suomea sekä luonnollisissa että ohjatuissa tilanteissa. Ammattitaitoinen varhaiskasvattaja tiedostaa, että kaikki päiväkodin arkiset vuorovaikutustilanteet tarjoavat mahdollisuuksia kielen oppimiseen. Varhaiskasvattaja on kielellinen malli, joka havainnollistaa puhettaan ilmein ja elein, puhuu selkeästi ja käyttää kuvia viestintänsä tukena. Vieras- ja monikielisten lasten kohdalla lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan kotoutumista tukevat toimenpiteet. Varhaiskasvatussuunnitelmassa on tärkeä huomioida lapsen kieli- ja kulttuuritausta, suomen kielen opetus varhaiskasvatuksessa ja vertaissuhteiden tukeminen. Kokemus ryhmään kuulumisesta on tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta, joten uuden lapsen tullessa ryhmään on hyvä painottaa toiminnassa sellaisia leikkejä, jotka tukevat ryhmäytymistä. S2-lasten kohdalla on muistettava, että myös oma äidinkieli on lapselle tärkeä. Pääsääntönä on, että suomea opetellaan päiväkodissa ja omaa äidinkieltä kotona. Päiväkodin kasvattajien vastuulla on kertoa S2-lasten

vanhemmille oman äidinkielen tärkeydestä ja siitä, miten vanhemmat voivat äidinkielen kehittymistä tukea. (Kivijärvi 2020, 256-262.)

Yhdenvertaisuutta edistävässä varhaiskasvatuksessa suhtaudutaan kunnioittavasti perheiden monimuotoisuuteen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 21) mukaan jokaisella lapsella on oikeus kokea oma perheensä arvokkaaksi. Yli kolmasosa suomalaisista perheistä on jotain muuta kuin kahden valkoisen, suomalaistaustaisen heterovanhemman ydinperhe. Maahanmuuttajaperheiden lasten lisäksi päiväkodeissa on paljon eroperheiden lapsia. Arviolta noin joka toisen suomalaislapsen vanhemmat ovat eronneet. Suuri osa eronneista vanhemmista valitsee lasten yhteishuoltajuuden ja kykenee päättämään lapsen asioista ja arjesta so- vussa. Joskus vanhempien välit saattavat kuitenkin kiristyä, jolloin varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen turvallisena ja vakaana kasvuympäristönä. Myös sateenkaariperheiden, eli sellaisten perheiden, joissa vanhemmat kuuluvat seksuaali- tai sukupuolivähemmistöön, määrä on kasvussa. Koti on lapsen ensimmäinen kehitysympäristö ja perhesuhteet ensimmäisiä ihmissuhteita. Perhe merkitsee lapselle yhteenkuuluvuuden tunnetta, turvaa ja läheisyyttä ja perheenjäsenten kanssa yhdessä vietetty aika on lapselle tärkeää. Lapsen näkökulmasta oma perhe on tavallinen ja toisten perheet kiinnostavia. Lapsi on lojaali vanhempiaan kohtaan ja häntä loukkaa, jos hänen perhettään ei hyväksytä. (Mykkänen & Böök 2017, 75-78; Monimuotoiset perheet 2020.)

Päiväkodeissa on myös sellaisia lapsia, joilla on tarvetta kehityksen ja oppimisen tukeen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 54-55) mukaan kehityksen ja oppimisen tukeen ovat oikeutettuja kaikki sitä tarvitsevat lapset ja tuki annetaan inklusion periaatteiden mukaisesti osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa ensisijaisesti lapsen omassa päiväkotiryhmässä. Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa tukea tarvitseva lapsi osallistuu varhaiskasvatukseen siinä päiväkodissa, jossa hän osallistuisi ilman tuen tarvea ja tukitoimet tuodaan hänen luokseen. Nykyään lapsen tuen tarvetta ei enää nähdä pelkästään lapseen liittyvänä ominaisuutena vaan myös lapsen ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen ominaisuutena. Tu- kea toteuttaessa onkin syytä muokata varhaiskasvatuksen oppimisympäristöä lapsen tuen tarpeisiin vastaavaksi. (Viitala 2018, 55-58; Turja 2017, 146-147.)

4 Opinnäytetyön työelämäkumppani

Opinnäytetyöni työelämäkumppani on Helsingin kaupungin varhaiskasvatusyksikkö, johon kuuluu kaksi Länsi-Helsingissä sijaitsevaa päiväkotia. Kyseinen varhaiskasvatusyksikkö valikoitui työelämäkumppaniksi, sillä suoritin viime keväänä työharjoittelun toisessa yksikön päiväko- deista. Tällä hetkellä olen töissä kyseisessä päiväkodissa. Työelämän edustajana opinnäyte- työssäni on ollut varhaiskasvatusyksikön johtaja, jonka kanssa tein viime keväänä kirjallisen opinnäytetyösopimuksen.

Yksikön päiväkodeista toisessa on 7 ryhmää ja toisessa 5. Pienemmässä päiväkodissa on integroitu erityisryhmä ja molemmissa päiväkodeissa on paljon maahanmuuttajataustaisia S2-lapsia. Yksikön toimintaa ohjaavat valtakunnallisissa varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritellyt arvot: lapsuuden itseisarvo, ihmisenä kasvaminen, lapsen oikeudet, yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus, perheiden monimuotoisuus sekä terveellinen ja kestävä elämäntapa. Yksikössä panostetaan kannustavaan ja sensitiiviseen vuorovaikutukseen sekä lasten osallisuuden vahvistamiseen. Leikin merkitys lasten oppimiselle tiedostetaan ja kulttuurien moninaisuus nähdään rikkautena. (Yksikön toimintasuunnitelma 2020, 5-6.)

Sain idean opinnäytetyöhöni tutustuessani yksikön toimintasuunnitelmaan, jossa kerrotaan, että yksikköön on tarkoitus tehdä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Tarjouduin tekemään suunnitelman opinnäytetyönäni ja tarjoukseni otettiin innolla vastaan. Minulle on tärkeää, että opinnäytetyöni hyödyttää toimeksiantajaa.

5 Kehittämismuotoinen opinnäytetyö

5.1 Tiedonhankintamenetelmät

Kehittämistoiminnan tiedonhankintamenetelmät voivat olla samoja kuin tutkimuksessa tutkimusmenetelmät, kuten esimerkiksi erilaiset haastattelut ja havainnointi (Salonen 2013, 23). Käytin opinnäytetyöni kehittämismenetelminä ja tiedonhankintamenetelminä yksikön varhaiskasvattajien ja muutaman lapsen haastatteluja sekä satutuokioita pienen lapsiryhmän kanssa. Lisäksi hyödynsin viimekeväisen työharjoitteluni aikana tekemiäni havaintoja yksikön tasa-arvotilanteesta. Haastatteluaineistoa, havaintoja ja teoretietoa yhdistelemällä laadin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Haastattelin henkilöstöä kesäkuussa 2021 sähköpostitse puolistrukturoidulla teemahaastattelulla. Teemahaastattelut etenevät etukäteen valittujen teemojen pohjalta ja niissä pyritään löytämään opinnäytetyön tarkoituksen kannalta merkityksellisiä vastauksia. Teemat perustuvat opinnäytetyön teoreettiseen viitekehykseen. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87-88.) Minun opinnäytetyössäni haastattelukysymysten pohjalla oli osallisuuteen, tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvä tutkimustieto sekä lainsäädäntö ja kansainväliset sopimukset, jotka velvoittavat varhaiskasvattajia edistämään yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Henkilöstön haastattelulla halusin selvittää, mitä yksikön kasvattajat ajattelevat tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta ja mitä heidän mielestään olisi tärkeä kirjata tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan. Kysymyksiä oli esimerkiksi, miten tasa-arvo tällä hetkellä yksikössä toteutuu, missä olisi kehitettävää ja mitä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sinulle merkitsee. Lisäksi haastatteluissa käsiteltäviä teemoja olivat sukupuolisensitiivisyys, perheiden monimuotoisuus, monikulttuurisuus, katsomuskasvatus sekä tuen tarpeessa olevien lasten osallisuus.

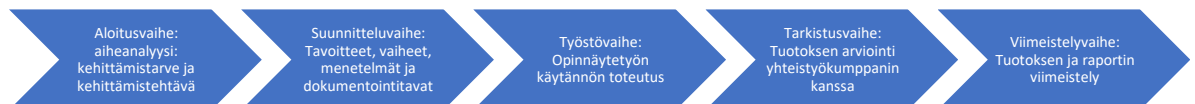
Henkilöstölle esitetyt kysymykset ovat tämän opinnäytetyöraportin liitteenä. Halusin antaa yksikön kasvattajille mahdollisuuden vaikuttaa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman sisältöön, jotta he myös paremmin sitoutuisivat toimimaan suunnitelman pohjalta. Henkilöstöä haastatteleamalla pyrin myös räätälöimään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman juuri kyseisen varhaiskasvatusyksikön tarpeisiin vastaavaksi.

Haastatteluaineistoa analysoidessa on tehtävä päätös, mikä aineistossa kiinnostaa ja on olennaista opinnäytetyön kannalta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 104). Minua kiinnosti haastatteluvastauksissa kaikki, mikä on linjassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa. Vaikka on tärkeää, että yksikön kasvattajat saivat omaa kokemuspohjaista hiljaista tietoaan hyödyntäen vaikuttaa oppaan sisältöön, on myös muistettava, että Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on lakiin pohjautuva määräys, joka velvoittaa kasvattajia.

Testasin tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää pedagogiikkaa kahdella satutuokiolla pienen lapsiryhmän kanssa. Pienryhmässä oli kuusi lasta ikähaitarilla 4-6 vuotta siitä päiväkotiryhmästä, jossa olin keväällä harjoittelijana. Laadin aluksi lupalapun, jolla vanhemmat antoivat suostumuksensa lastensa osallistumiseen opinnäytetyöhöni. Kun luvat oli saatu, haastattelin myös lapsia päiväkodin tasa-arvotilanteeseen liittyen ja pidin heille kaksi erillistä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemaista satutuokiota. Molempien satutuokioiden jälkeen keskustelimme satujen herättämistä ajatuksista. Nauhoitin ja litteroin haastattelut ja satutuokioiden. Litteroinnin jälkeen poistin materiaalit nauhuriltani. Kun opinnäytetyöni on julkaistu, poistan myös litteroidut tekstit tietokoneeltani. Tässä opinnäytetyöraportissa ei mainita lasten eikä varhaiskasvatusyksikön nimiä.

5.2 Kehittämishankkeen vaiheet

Salonen (2013) on kehittänyt konstruktivistisen mallin kuvaamaan kehittämishankkeen vaihteita. Konstruktivistisen mallin mukaiset kehittämishankkeen vaiheet ovat aloitusvaihe, suunnitteluvaihe, työstövaihe, tarkistusvaihe ja viimeistelyvaihe. Malliin kuuluu oman toiminnan reflektointia kehittämishankkeen eri vaiheissa.

Aloitusvaiheessa syntyy idea hankkeesta. Tässä vaiheessa on syytä miettiä kehittämistarvetta, kehittämistehtävää sekä hankkeessa mukana olevia toimijoita. (Salonen 2013, 16-18.) Oman opinnäytetyöprosessini aloitusvaiheessa tein opinnäytetyön aiheanalyysin. Opinnäytetyöni kehittämistarve oli kehittää varhaiskasvatusyksikön toimintaa tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäväksi. Kehittämistehtävänä oli laatia konkreettisia toimintaohjeita sisältävä tasa-arvo-

ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Hankkeessa mukana olevia toimijoita olivat yksikön varhaiskasvattajat, joita haastattelin, muutama lapsi, joiden kanssa toteutin satutuokiot sekä päiväkodin johtaja, joka oli toimeksiantajan yhteyshenkilö.

Suunnitteluvaiheessa tehdään kirjallinen kehittämissuunnitelma, jossa määritellään hankkeen tavoitteet, vaiheet, toimijat, kehittämismenetelmät, tiedonhankintamenetelmät, dokumentointitavat sekä tuotettujen dokumenttien käsittely niin tarkkaan kuin ne tässä vaiheessa tiedetään. Suunnitelma tarkentuu työskentelyn aikana. Kun opinnäytetyöstä on olemassa selkeä suunnitelma, voidaan siirtyä työstövaiheeseen. Työstövaiheessa tapahtuu opinnäytetyön käytännön toteutus ja siinä käytetään kehittämis- ja tiedonhankintamenetelmiä. (Salonen 2013, 17-18.) Kun olin esitellyt opinnäytetyösuunnitelmani opinnäytetyöseminaarissa ja suunnitelma oli hyväksytty, hain tutkimuslupaa Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialalta. Kun tutkimuslupa myönnettiin, pystyin aloittamaan opinnäytetyöni työstövaiheen.

Työstövaiheessa laadin haastattelukysymykset henkilöstölle, postitin ne sähköpostitse ja analysoin vastaukset. Haastattelin myös kuutta lasta ja testasin tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää pedagogiikkaa pienen lapsiryhmän kanssa. Haastattelu- ja havainnointiaineistoa sekä teoriapohjaa yhdistelemällä laadin varhaiskasvatusyksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Opinnäytetyöraporttiin kirjoitin työstövaiheessa haastattelutuloksista ja satu- tuokioista sekä raportoin tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman keskeisistä sisällöistä.

Kehittämishankkeen tarkistusvaiheeseen kuuluu syntyneen tuotoksen arviointi ja tarvittaessa palauttaminen työstövaiheeseen. Tässä vaiheessa on tärkeä kuunnella yhteistyökumppanin näkemyksiä, jotta tuotos vastaisi toimeksiantajan tarpeisiin. (Salonen 2013, 18.) Kun olin saanut tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman valmiiksi, lähetin sen tarkistettavaksi päiväkodin johtajalle ja yksikön varhaiskasvattajille, jotta he voivat kommentoida, jos heidän mielestään jotain täytyy vielä muuttaa. Tässä vaiheessa johtaja ja henkilöstö olivat tyytyväisiä tuotokseen, enkä saanut yhtään muutosehdotuksia. Tarkistusvaiheessa myös kirjoitin opinnäytetyöraportin arviointiosion. Tarkistusvaiheen jälkeen tulee viimeistelyvaihe, jossa viimeistellään sekä tuotos (tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma) että opinnäytetyöraportti lopulliseen muotoonsa (Salonen 2013, 18). Koska tarkistusvaiheessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan ei tullut enää muutosehdotuksia, tarkoitti tuotoksen viimeistely kohdallani oikolukua sekä kuvien tekijänoikeustekstien lisäämistä. Opinnäytetyöraportin viimeistelyyn kuului tekstien viimeistelyä sekä tiivistelmän kirjoittaminen.

6 Henkilöstön ja lasten näkemykset

6.1 Henkilöstön haastattelutulokset

Henkilöstön mukaan tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuivat jo ennestään varhaiskasvatustyksissä kohtalaisen hyvin. Yksikössä pyritään tarjoamaan jokaiselle lapselle tarpeidensa mukaista kasvatusta sukupuolesta, kielestä ja etnisestä taustasta riippumatta ja toiminnan suunnittelussa pyritään huomioimaan kunkin lapsen vahvuudet ja haasteet. Henkilöstö koki tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden itselleen tärkeiksi arvoiksi, mutta he myös myönsivät, ettei tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä tule aina pohdittua päiväkodin hektisessä arjessa. Sainkin kiitosta siitä, että kysymykseni olivat saaneet yksikön kasvattajat miettimään näitä teemoja.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 30) mukaan päiväkotien kasvattajien on tärkeä keskustella tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevista asenteista työyhteisössä. Henkilöstön mielestä jokaisen varhaiskasvatuksen opettajan ja lastenhoitajan on tärkeä miettiä, miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus näkyvät omassa työssä ja tavassa kohdata päiväkodin lapset ja aikuiset sekä lasten perheet. Omien ennakkoluulojen kyseenalaistaminen koettiin tärkeäksi. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus nähtiin olennaisina laadukkaan varhaiskasvatuksen kriteereinä. Myös Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (2018, 42) mukaan yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat keskeisiä varhaiskasvatuksen laadun arviointia ohjaavia arvoja. Varhaiskasvatuksen on taattava kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet oppia ja tehdä valintoja henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. (Vlasov, Salminen, Repo, Karila, Kinnunen, Mattila, Nukarinen, Parrila & Sulonen 2018, 42.)

Kehitettävää henkilöstö näki kieli- ja kulttuuritietoisessa kasvatuksessa. Heidän mielestään olisi tärkeä panostaa S2-opetukseen sekä henkilöstön tietämykseen eri kulttuureista. Yksikössä on paljon maahanmuuttajataustaisia S2-lapsia ja henkilöstö piti tärkeänä löytää keinoja, joilla myös suomea osaamattomat lapset saavat äänensä kuuluviin. Kuvakortit mainittiin tärkeänä välineenä kommunikoinnin ja kielen oppimisen tukemiseen ja henkilöstö koki, että lasten osallisuuden tunnetta voidaan vahvistaa sanattoman viestinnän sensitiivisellä havainnoinnilla. Erityisen tärkeänä nähtiin henkilökunnan kielitaitoon panostaminen, sillä henkilökunta toimii suomen kielen mallina lapsille. Henkilöstön mielestä on tärkeää puhua selkeää suomen kieltä sekä sanoittaa arjen toimintoja. Tärkeänä nähtiin myös se, että kannustetaan lasten vanhempia opettamaan lapselle omaa äidinkieltä, sillä hyvä äidinkielen osaaminen tukee myös vieraiden kielten oppimista.

Henkilöstön näkemykset olivatkin linjassa Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden kanssa. Myös Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 50) korostetaan arjen monipuolisten vuorovaikutustilanteiden merkitystä suomen kielen oppimiselle sekä lapsen oman äidinkielen merkitystä. Vastuu lapsen oman äidinkielen oppimisesta on vanhemmilla ja päiväkodin

kasvattajien vastuulla on keskustella huoltajien kanssa oman kielen ja kulttuurin merkityksestä. Nykyään monikielisten lasten kasvatuksessa suositellaan OPOL-metodia (one person, one language), jossa yksi aikuinen puhuu lapselle aina yhtä kieltä (Malinen 2019, 67).

Yksikössä on paljon muslimilapsia ja henkilöstö näki kehitettävää omassa islaminuskon perustuntemuksessa. Tätäkin tärkeämpänä kuitenkin pidettiin avointa, arvostavaa ja uteliasta suhtautumista eri uskontoihin, katsomuksiin ja kulttuureihin. Henkilöstön mielestä kaikki kulttuurit ja uskonnot on nähtävä yhtä arvokkaina ja lapsia on kasvatettava kunnioittamaan toistensa uskontoja ja kulttuureita. Lapsille on tärkeä viestiä, että he voivat olla kavereita keskenään erilaisista katsomuksista tai kulttuuritaustoista riippumatta. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 17, 45) korostetaan, että varhaiskasvatus on uskonnollisesti sitoutumaton ja että varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksella pyritään edistämään keskinäistä kunnioitusta eri katsomuksia kohtaan. Henkilöstön mielestä on tärkeää myös se, että jokainen lapsi nähdään yksilönä eikä lapsista tehdä ennakkoluuloisia oletuksia kulttuuritaustan tai etnisen taustan perusteella. Henkilöstö koki, että kulttuurinen moninaisuus on nähtävä rikkautena ja että avoin ja ennakkoluuloton keskustelu eri kulttuureista opettaa lapsille myötätuntoa, näkökulmanottokykyä ja toisten hyväksymistä. Tärkeänä pidettiin myös lasten kulttuuri-identiteetin tukemista. Henkilöstön mielestä maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on oltava oikeus kokea itsensä samaan aikaan suomalaisiksi ja oman kulttuurinsa edustajiksi.

Sukupuolisensitiivisyyden henkilöstö koki toteutuvan yksikössä melko hyvin. Yksikön päiväkohteissa ei esimerkiksi ole tyttöjen leikkejä ja poikien leikkejä vaan kaikki leikit ovat sallittuja kaikille. Lisäksi henkilöstö piti tärkeänä, että lasten annetaan pukeutua, miten he haluavat sukupuolittamatta esimerkiksi värejä tai vaatekappaleita. Olennaisena pidettiin myös sitä, että lapsen sukupuoli ei vaikuta siihen, miten kasvattaja lapseen suhtautuu. Vaikka sukupuolten tasa-arvon koettiin olevan kohtalaisen hyvällä tolalla, kasvattajat miettivät, että heidän olisi syytä kiinnittää huomiota siihen, miten he lapsia puhuttelevat. Henkilöstön mukaan on tavallista, että lapsia kutsutaan tytöiksi ja pojiksi ja he miettivät, onko se tarpeetonta sukupuolen korostamista. Siippainen (2017, 213) onkin todennut, että, jos lapsia kutsutaan tytöiksi ja pojiksi, heidät kohdataan ensisijaisesti sukupuolensa edustajina eikä yksilöinä. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 30) mukaan päiväkotien kasvattajien on mietittävä, miten sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet vaikuttavat heidän puheisiinsa ja tekoihinsa. Huuska ja Karvinen (2012, 33) muistuttavat, että lasten pakottaminen ahtaisiin tyttö-poika-lokeroihin aiheuttaa ahdistusta niille lapsille, jotka eivät koe näihin lokeroihin mahtuvansa.

Henkilöstö piti tärkeänä myös perheiden monimuotoisuuden kunnioittamista. Heidän mielestään kasvattajien on viestittävä lapsille, että kaikenlaiset perheet ovat yhtä arvokkaita ja hyväksytyjä. Ei ole olemassa yhtä ”oikeaa” ja ”normaalia” perhemallia. Esimerkiksi kahden äidin, kahden isän tai yhden vanhemman perheet ovat ihan yhtä arvokkaita kuin äidin ja isän

perheet. Henkilöstö piti tärkeänä myös kunnioittavaa suhtautumista perheiden erilaisiin kulttuuritaustoihin. Haastatteluvastauksissa korostettiin myös sitä, että oma perhe on yleensä lapselle tärkeintä maailmassa, joten lapsen hyvinvoinnin kannalta on olennaista, että päiväkodin kasvattajat suhtautuvat kunnioittavasti hänen perheeseensä.

Henkilöstö piti tärkeänä myös vahvistaa kehityksen ja oppimisen tuen tarpeessa olevien lasten osallisuutta. Toisessa yksikön päiväkodeista on yksi integroitu erityisryhmä. Toisessa päiväkodissa tuen tarpeessa olevat lapset on sijoitettu inklusion periaatteiden mukaisesti tavallisiin päiväkotiryhmiin. Heidän kohdallaan tukitoimenpiteinä on esimerkiksi henkilökohtainen avustaja, kahden lapsen kesken jaettu avustaja tai se, että lapsi on ryhmässä kahden paikalla. Lisäksi käytetään pedagogisia tukitoimia, kuten pienryhmätoimintaa, säännöllistä päiväjärjestystä ja kuvatukea. Päiväkodissa vierailee myös esimerkiksi puheterapeutteja sekä fysioterapeutteja. Henkilöstö piti tärkeänä, että tuen tarpeessa olevat lapset pääsevät mukaan ryhmän toimintaan tasavertaisina muiden kanssa ja kokevat olevansa yhteisön arvokkaita jäseniä. Erityisen tärkeänä pidettiin jatkuvaa ryhmäyttämistä, eli ryhmän yhteishengen vahvistamista sekä lasten keskinäisten vertaissuhteiden tukemista. Henkilöstön mukaan kasvattajien on kannustettava lapsia toimimaan myötätuntoisesti toisiaan kohtaan sekä huolehdittava siitä, että jokaisella lapsella olisi ainakin yksi leikkikaveri. Myös vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä pidettiin tärkeänä keinona löytää jokaiselle lapselle sopiva tapa osallistua yhteiseen toimintaan.

6.2 Lasten haastattelutulokset

Haastattelin kesäkuussa 2021 opinnäytetyötäni varten kuutta lasta, joiden vanhemmilta olin saanut luvat lasten haastatteluun. Nauhoitin ja litteroin haastattelut. Haastatteluhetkellä lapset olivat iältään 4-6-vuotiaita. Haastateltavista kolme oli tyttöjä ja kolme poikia. Lasten haastatteluissa hyödynsin kysymyksiä, joita Alasaari (2019, 7) on laatinut varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnittelua tukevaan oppaaseen. Kysyin lapsilta esimerkiksi, miltä heistä tuntuu tulla päiväkotiin ja keiden kanssa he leikkivät mieluiten. Kysyin myös, onko heidän mielestään päiväkodissa jotain epäreilua ja kuuntelevatko aikuiset heidän mielestään lapsia. Haastatteluilla pyrin selvittämään, onko lapsilla hyvä olla päiväkodissa, saako jokainen olla oma itsensä ja vaikuttaako lapsen oletettu sukupuoli siihen, miten kasvattajat häneen suhtautuvat.

Kaikkien lasten mielestä päiväkotipäivissä parasta oli kavereiden kanssa leikkiminen. Kun lapsilta kysyttiin, kenen/keiden kanssa he leikkivät eniten, mainitsi neljä lapsista ensin omaa sukupuolta olevia kavereita. Kaksi lapsista mainitsi tämän kysymyksen kohdalla sekä tyttöjä että poikia. Kun sitten kysyin lapsilta, onko heillä vastakkaista sukupuolta olevia kavereita, viisi vastasi kyllä ja mainitsi nämä kaverit nimeltä. Vain yksi poika vastasi, että hänellä ei ole yhtään tyttöjä kaverina. Suurin osa lapsista oli sitä mieltä, että kaikki lapset saavat tehdä päiväkodissa samoja asioita sukupuolesta riippumatta. Yksi lapsista nimesi ritarileikit poikien

leikeiksi ja barbileikit tyttöjen leikeiksi. Kun sitten kysyin, saavatko tytöt leikkiä ritarileikkejä tai pojat barbileikkejä, vastaus molempiin kysymyksiin oli kyllä.

Lapset olivat pääosin sitä mieltä, että päiväkotiin on aamuisin mukava tulla. Yksi lapsista tosin koki päiväkotipäivät liian pitkiksi. Lapsista viisi vastasi myöntävästi kysymykseen ”Kuuntelevatko aikuiset sinua ja muita lapsia?”. Yksi lapsista vastasi tähän kysymykseen ”joskus”. Kaikki lapset olivat kuitenkin sitä mieltä, että voivat kertoa aikuiselle, jos itseä tai kaveria kiusataan. Yksi lapsista tosin koki, että sen, jota kiusataan, pitäisi itse kertoa. Keskustelimme hänen kanssaan, että aina, jos näkee jotain, mikä on omasta mielestä väärin, kannattaa kertoa aikuiselle. Lapset tunsivat olonsa päiväkodissa turvalliseksi. Yhtä lapsista jännitti se, että hän oli menossa syksyllä uuteen ryhmään. Jännitystä kuitenkin helpotti se, että ryhmään tulee tuttu kaveri.

6.3 Satutuokiot

Pidin kesäkuussa 2021 kaksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemaista satutuokiota pienelle lapsiryhmälle. Satutuokioissa käsitelimme tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoja lasten ikätaso huomioiden. Molempiin satutuokioihin osallistui kuusi 4-6-vuotiasta lasta. Pienryhmä tarjoaa suurta ryhmää paremmat edellytykset osallistavaan vuorovaikutukseen, sillä kasvattajan on helpompi huolehtia siitä, että jokainen lapsi saa äänensä kuuluviin (Virkki 2015, 112).

Lasten kognitiivisen kehityksen esioperationaalisen ajattelun ja päättelyn vaihe sijoittuu noin ikävuosiin 2-6. Tässä vaiheessa kielestä muodostuu tärkeä väline, jonka avulla lapsi jäsentää ympäröivää maailmaa. Esioperationaalisen kauden alussa lasten ajattelu on vielä itsekeskeistä ja lapset eivät vielä osaa katsoa asioita toisten näkökulmasta. Kauden loppupuolella lapset alkavat kuitenkin pikkuhiljaa tajuta, että asioita voi katsella erilaisista näkökulmista. (Ojala 2020, 53-54.)

Ensimmäisellä satutuokiolla teemana oli sukupuolen moninaisuus ja luin sadun Kuunsilta, jossa lapsi itse löytää sukupuolensa. Satu kertoo Kuunsilta-nimisestä intiaanilapsesta, jonka sukupuolta kukaan ei tiedä ennen kuin hän itse sen ilmoittaa kuusivuotiaana. Sadun mukaan sukupuoli voi olla tyttö, poika tai ”ihamana eli sellainen henkilö, joka on vähän tyttö ja vähän poika yhtä aikaa”. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2017.)

Sadun luettuani keskustelimme lasten kanssa sadun herättämistä ajatuksista. Lapsille oli jäänyt päällimmäisenä mieleen Kuunsillan äidin ennen lapsen syntymää näkemä uni. Unessa äiti näki tulevan lapsensa kuvan veden pinnalle heijastuvasta kuusta ja sai siitä idean lapsen nimeen. Tarinan lopussa Kuunsilta kertoi olevansa tyttö ja tämän jälkeen äiti kertoi, että oli unessa nähnyt tyttärensä. Lapset eivät erityisemmin ihmetelleet sitä, että kukaan ei tiennyt Kuunsillan sukupuolta ennen kuin Kuunsilta oli kuusivuotias. Kysyin lapsilta, että jos he tutustuvat uuteen kaveriin, onko heidän mielestään tärkeää tietää, onko kaveri tyttö vai poika.

Kaikki vastasivat, että ei. Lapset olivat sitä mieltä, että pelkkä sukupuoli ei kerro paljoa ihmisestä ja että tytöt ja pojat voivat tehdä samoja asioita. Kukaan lapsista ei kuitenkaan kertonut tuntevansa sellaista ihmistä, joka ei olisi tyttö tai poika.

Kuunsiltasatutuokio vahvisti henkilöstön ja lasten haastattelujen ja työharjoitteluni aikaisen havainnoinnin perusteella tekemääni johtopäätöstä, että yhteistyöpäiväkodissa sukupuolten tasa-arvo toteutui jo ennestään melko hyvin. Päiväkodissa ei ole tyttöjen leikkejä ja poikien leikkejä vaan kaikki saavat leikkiä samoja leikkejä. On myös tavallista, että lapsilla on vastakaista sukupuolta olevia kavereita. Lasten mukaan aikuiset eivät myöskään suhtaudu eri tavalla tyttöihin ja poikiin. Sen sijaan sukupuolen moninaisuus vaikutti olevan lapsille vähän vieras asia. Lapset ajattelivat, että tytöt ja pojat ovat tasa-arvoisia keskenään, mutta eivät olleet ennen kuulleet, että jotkut ihmiset eivät ole tyttöjä eivätkä poikia. Kiinnitin myös työharjoitteluni aikana huomiota siihen, että harjoitteluni ohjaaja ohjeisti usein lapsia menemään ”tyttö-poika-jonoon”. Näin hän tuli vahvistaneeksi ajatusta, että kaikkien lasten pitäisi kokea itsensä joko tytöksi tai pojaksi. Tietoisuus sukupuolen moninaisuudesta on melko uusi asia kulttuurissamme ja suurin osa tämän päivän suomalaisista aikuisista on aikanaan kasvatettu ajattelemaan, että sukupuolia on kaksi. Huuska ja Karvinen (2012, 33-34) kuitenkin muistuttavat, että kaikki ihmiset eivät mahdu ahtaisiin tyttö-poika-lokeroihin. Jos kasvattaja yrittää väkisin mahduttaa kaikki lapset näihin lokeroihin, voi eri tavalla kehittyvä lapsi kokea, että hänessä on jotain vikaa.

Toisella satutuokiolla teemana oli monikulttuurisuus ja luin otteita kirjasta Mennään jo naapurisiin. Kirjassa kahdeksanvuotias helsinkiläinen Vellamo vierailee pääkaupunkiseudulla asuvien maahanmuuttajaperheiden luona. Kirja tutustuttaa lukijansa erilaisista kulttuuritaustoista tulevien perheiden tavalliseen arkeen. (Puttonen 2017.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 25, 45) mukaan varhaiskasvatuksen tehtävänä on rohkaista lapsia tutustumaan eri kulttuureihin ja edistää oman ja muiden kulttuuri- ja katsomustaustan kunnioittamista. Yhteisen tarkastelun kohteena ovat ennen muuta lapsiryhmässä läsnä olevat kulttuuritaustat ja katsomukset. Satutuokioihin osallistui kaksi maahanmuuttajataustaista lasta, joista toisella on juuret Somaliassa ja toisella Etiopiassa. Lapset itse ovat syntyneet Suomessa ja puhuvat sujuvasti suomea. Luin kirjasta osiot, joissa vierailaan somialalaisen ja etiopialaisen perheen luona.

Ensin luin etiopialaisesta perheestä, jonka jälkeen keskustelimme etiopialaisesta kulttuurista. Sen jälkeen luin somialalaisesta perheestä ja keskustelimme somialalaisesta kulttuurista. Kun luin kirjasta, että etiopialaisen perheen kotona puhutaan amharaa, innostui satutuokioon osallistunut etiopialaistaustainen lapsi ja hihkaisi, että ”munki kotona!”. Kysyin lapsilta, tietääkö kukaan, missä Etiopia on. Kukaan ei tiennyt. Näytin kirjassa olevasta maailman kartasta, missä Etiopia on ja kerroin, että maanosa, jossa Etiopia sijaitsee, on Afrikka. Afrikasta kaikille lapsille tuli ensimmäisenä mieleen Afrikan tähti peli. Lapset olivat hyvin

kiinnostuneita maailman kartasta ja tutkailimme sitä vähän aikaa yhdessä. Kävimme läpi maanosia ja maita ja kerroin esimerkiksi, että Venäjä on pinta-alaltaan maailman suurin valtio. Näytin myös missä on Suomi ja missä Somalia.

Kirjan etiopialaisperheessä lapsille luettiin Lasten Raamattua. Kysyin lapsilta, tietääkö joku heistä, mikä on Raamattu. Kaksi lapsista tiesi. Etiopialaistaustainen lapsi kertoi, että hänen kotonaan sekä hänen kavereidensa kotona on kaksi Raamattua. Hän kertoi, että he ovat saaneet Raamatut kirkosta ja että hänen pyhäkoulussaan luetaan Raamattua. Tämän jälkeen yksi lapsista kysyi, onko se kirja. Kerroin, että Raamattu on kirja ja kysyin Raamatun omistavalta lapselta, minkälaisia juttuja Raamatussa on. Lapsi kertoi, että Raamatussa oli Adam ja Eeva ja Jumala loi heidät. Muut lapset kuuntelivat, osa enemmän, osa vähemmän kiinnostuneina. Huomasin kuitenkin, että kristitylle lapselle oli tärkeää, että hän sai kertoa muille Raamatusta ja pyhäkoulusta.

Kirjan somalialaisen perheen kohdalla puolestaan yksi perheen lapsista kertoo käyvänsä koraanikoulussa. Kysyin lapsilta myös, tietääkö heistä kukaan, mikä on Koraani. Somalialaistaustainen lapsi oli ainoa, joka tiesi. Muut eivät olleet kuulleet Koraanista ja yksi lapsista kysyi, onko se eläin. Kerroin, että Koraani on kirja ja somalialaistaustainen lapsi kertoi, että hänen kotonaan on Koraani. Hän tosin totesi, että äiti ei ole pitkään aikaan lukenut Koraania hänelle. Pellikan (2020, 150-156) mukaan lapset kasvavat nykyään uskonnollisen, katsomuksellisen ja kulttuurisen moninaisuuden keskellä ja siksi on tärkeää, että kasvattajat antavat tilaa lasten katsomuksellisille pohdinnoille ja kannustavat toista kunnioittavaan dialogiin eri katsomusten välillä. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 45) korostetaan, että varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa pyritään edistämään keskinäistä kunnioitusta eri katsomusten välillä sekä tukemaan lasten katsomuksellisten ja kulttuuristen identiteettien kehittymistä.

Kirjan somalialaisperheen kohdalla perheen lapsi pohtii olevansa jotain somalialaisen ja suomalaisen väliltä. Kysyin lapsilta, voiko olla samanaikaisesti somalialainen ja suomalainen. Vähän yllättäen juuri somalialaistaustainen lapsi vastasi, että ei voi. Sen sijaan yksi kantasuomalaisista lapsista vastasi ” Voi, koska jos puhuu eri maita”. Etiopialaistaustainen lapsi totesi, että hän on suomalainen, vaikka ei puhukaan kotona suomea. Keskustelimme siitä, kuinka hän puhuu kotona amharaa ja päiväkodissa suomea. Somalialaistaustainen lapsi puolestaan totesi puhuvansa päiväkodissa suomea ja kotona somalia. Eerola-Pennanen (2017, 230-233) muistuttaakin, että kieli on keskeinen osa ihmisen kulttuuri-identiteettiä ja että maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on oltava oikeus kokea itsensä samanaikaisesti oman kulttuuritaustansa edustajiksi ja suomalaisiksi.

Keskustellessamme eri kielistä, yksi lapsista totesi ”Aika vähän maapallolla, aika vähän puhuu suomea ihmiset”. Tämä oivaltava kommentti saikin meidät yhdessä pohtimaan, että

maailmassa on paljon eri kieliä ja on rikkaus, jos osaa puhua useampaa kieltä. Myös useimmat kielitieteilijät pitävät nykyään maailman monikielisyyttä rikkautena ja näkevät kielen arvokkaana kulttuurituotteena. Kielet ovat muotoutuneet pikkuhiljaa aikojen saatossa ja jokaisessa kielessä on jälkiä kieltä puhuvan ihmisyhteisön historiasta. Kieli on kuin linssi, jonka läpi ihminen tarkastelee maailmaa. Ihminen, joka puhuu useampaa kuin yhtä kieltä, kykenee tarkastelemaan maailmaa eri näkökulmista. (Malinen 2019, 61-62.)

7 Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

Laadin henkilöstön ja lasten näkemyksiä sekä teoriatietoa yhdistelemällä varhaiskasvatustyksikön tarpeisiin räätälöidyn tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Laadin suunnitelman PowerPointillä ja tallensin valmiin suunnitelman PDF-muotoon. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laadintaan toi oman haasteensa se, että varhaiskasvatuksen puolella tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu on aivan uusi asia, eikä yksikkökohtaisia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia ole ennen laadittu. Toisaalta tämä antoi minulle myös vapauden käyttää omaa luovuuttani miettiessäni suunnitelman sisältöä ja muotoa.

Halusin tehdä suunnitelmasta napakan ja helppolukuisen, sillä suunnitelma on tarkoitus jakaa lasten vanhemmille. Myös henkilöstön on helpompi sitoutua suunnitelmaan, kun se on selkeä ja napakka. Sisällöllisesti suunnitelman lähtökohtana oli se, mitä velvoittavat asiakirjat, kuten lainsäädäntö ja Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sanovat tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Suunnitelmassa on kansilehti ja 8 sisältösivua. Jokaisen sivun kohdalla on sivun teemaan liittyvä piirroskuva. Kuvien lähteenä on ollut Papunetin kuvapankki sekä Pixabay. Koska tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa mainitaan varhaiskasvatustyksikön nimi, suunnitelmaa kokonaisuudessaan ei voida julkaista tämän oppinäytetyöraportin yhteydessä. Alla on kuvakaappaus suunnitelman ensimmäisestä sisältösivusta.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on jokaisen varhaiskasvattajan velvollisuus. Suomi on vuonna 1991 ratifioinut YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen, jonka neljästä yleisestä periaatteesta yksi on syrjimättömyys. Ketään lasta ei saa syrjiä kansallisen tai etnisen alkuperän, kielen, uskonnon, sukupuolen, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Suomen varhaiskasvatuslaissa määriteltyihin varhaiskasvatuksen tavoitteisiin kuuluu muun muassa edistää yhdenvertaisuutta, sukupuolten tasa-arvoa sekä koulutuksellista tasa-arvoa. Tasa-arvolain tarkoituksena on estää sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Yhdenvertaisuuslaki puolestaan kieltää syrjinnän muilla henkilöön liittyvillä perusteilla.

Kuva: Papunetin kuvapankki, © Sergio Palao / ARASAAC, muokkaus Papunet

Ensimmäisellä sivulla otsikkona on tasa-arvo ja yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa. Siinä kerrotaan lyhyesti, kuinka YK:n lapsen oikeuksien sopimus sekä Suomen varhaiskasvatuslaki, tasa-arvolaki ja yhdenvertaisuuslaki velvoittavat kasvattajia edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Viittauksilla velvoittaviin asiakirjoihin pyrin muistuttamaan, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen on jokaisen kasvattajan velvollisuus.

Toisen sivun otsikko on Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa ja sivulle on koottu tiivistetysti keskeisimpiä asioita, mitä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet sanoo tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Sivulla muistutetaan esimerkiksi siitä, että varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta ja moninaisuutta ja että kaikilla lapsilla on oltava yhdenvertaiset mahdollisuudet oppia ja tehdä valintoja. Lisäksi sivulla todetaan, että päiväkodin kasvattajien on tärkeä pohtia, miten esimerkiksi vammaisuuteen, etnisyyteen, kieleen, katsomukseen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa ja teoissa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, 21, 30). Sivulla muistutetaan myös, että varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä, kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja rasismia ei hyväksytä missään muodossa.

Sisältösivut 3-8 keskittyvät kukin omaan tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvään teemaansa. Teemat nousivat opinnäytetyöni teoreettisesta viitekehyksestä, jossa lähteenä on käytetty tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvää tutkimustietoa sekä lainsäädäntöä ja kasvattajia velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia. Teemoja miettiessäni huomioin yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 8 §:ssä mainitut henkilöön liittyvät syyt, joiden perusteella syrjiminen on kiellettyä sekä tasa-arvolaisissa (609/1986) määritellyn sukupuolten tasa-arvon. Teemat ovat sukupuolisensitiivisyys, perheiden monimuotoisuus, monikulttuurisuus, kielitietoisuus ja

S2-opetus, katsomuskasvatus sekä kehityksen ja oppimisen tuki. Näiden teemojen pohjalta laadin haastattelukysymykset henkilöstölle.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa kerrotaan jokaisen teeman kohdalla ensin lyhyesti, mitä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet kyseisestä teemasta sanoo ja sen jälkeen, miten kyseinen teema käytännössä huomioidaan varhaiskasvatyksikössä. Tällä tavoin pyrin yhdistämään teoriaa ja käytäntöä. Vaikka teemat nousevat velvoittavista asiakirjoista, on tärkeää, että tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa huomioidaan myös kyseisen varhaiskasvatyksikön käytännön arki. Henkilöstön on helpompi sitoutua suunnitelmaan, kun sitä laadittaessa on huomioitu heidän näkemyksensä ja kokemuksen myötä karttunut hiljainen tieto. Yksikön päiväkodeissa on esimerkiksi paljon maahanmuuttajataustaisia S2-lapsia, joten henkilöstöllä on kokemusta heidän osallisuutensa vahvistamisesta.

Ensimmäinen teema on sukupuolisensitiivisyys. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 30, 39) mukaan varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Lapsia rohkaistaan tekemään valintoja ilman sukupuoleen liittyviä ennako-odotuksia. Myös lasten leikkialoitteisiin vastaisissa kasvattajilta edellytetään sukupuolisensitiivisyyttä. Yhteistyöyksikössä sukupuolisensitiivisyys huomioidaan niin, että päiväkodeissa ei ole tyttöjen leikkejä ja poikien leikkejä vaan kaikki leikit ovat sallittuja kaikille. Lapset myös saavat pukeutua haluamallaan tavalla ilman, että kasvattajat sukupuolittavat vaatteita tai värejä. Jokainen lapsi kohdataan ensisijaisesti yksilönä eikä sukupuolensa edustajana. Sukupuolen moninaisuuteen suhtaudutaan kunnioittavasti.

Toinen teema on perheiden monimuotoisuus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 21) mukaan kunnioittava, ammatillinen ja avoin suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kulttuureihin, kieliin, katsomuksiin ja kasvatukseen luo edellytyksiä hyvälle kasvatustyöyhteistyölle. Jokaisella lapsella on oikeus kokea oma perheensä arvokkaaksi. Yhteistyöyksikössä lapsille viestitään, että kaikenlaiset perheet ovat yhtä arvokkaita ja hyväksytyjä. Perheiden kulttuuritaustoja ja katsomuksia arvostetaan ja huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö pohjautuu keskinäiseen kunnioitukseen.

Kolmas teema on monikulttuurisuus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 21, 31) mukaan oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, katsomukseen ja uskontoon on perusoikeus. Lapsilla on oltava mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tehtävänä on luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Yhteistyöyksikössä tarjotaan jokaiselle lapselle tarpeidensa mukaista kasvatusta hänen taustastaan riippumatta. Jokainen lapsi nähdään yksilönä eikä henkilöstö tee ennakkoluuloisia oletuksia kulttuuritaustan tai etnisen taustan perusteella. Lapsia opetetaan näkemään kulttuurinen moninaisuus rikkautena.

Neljäs teema on kielitietoisuus ja S2-opetus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20, 50) mukaan jokaisella lapsella on oikeus tulla nähdyksi, kuulluksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi. Varhaiskasvatuksessa tuetaan vieraskielisten lasten kielitaidon, kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Lapsille tarjotaan mahdollisuus oppia suomea monipuolisten vuorovaikutustilanteiden avulla. Huoltajien kanssa keskustellaan oman äidinkielen merkityksestä. Yhteistyöyksikössä hyödynnetään kuvatukea ja tukiviittomia vuorovaikutuksen tukena ja havainnoidaan sensitiivisesti lasten sanatonta viestintää. Henkilökunta toimii suomen kielen mallina puhumalla selkeää suomea ja sanoittamalla arjen toimintoja. Lasten vanhempia kannustetaan opettamaan lapsille omaa äidinkieltä.

Viides teema on katsomuskasvatus. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018,17, 45) mukaan varhaiskasvatus on uskonnollisesti sitoutumatonta. Varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa tutustutaan ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin. Myös uskonottomuus huomioidaan katsomusten rinnalla. Katsomuskasvatuksella pyritään edistämään keskinäistä kunnioitusta eri katsomusten välillä. Yhteistyöyksikössä pyritään suhtautumaan avoimesti, arvostavasti ja uteliaasti eri uskontoihin, katsomuksiin ja kulttuureihin. Yksikössä ajatellaan, että kaikki katsomukset ovat yhtä arvokkaita ja lapsia kasvatetaan kunnioittamaan toistensa uskontoja ja kulttuureja. Lapsille viestitään, että he voivat olla kavereita keskenään erilaisista katsomuksista tai kulttuuritaustoista riippumatta.

Kuudes teema on kehityksen ja oppimisen tuki. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20, 54-55) mukaan jokainen lapsi on arvokas ja ainutlaatuinen juuri sellaisena kuin hän on. Kehityksen ja oppimisen tuki kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille ja se annetaan inklusion periaatteiden mukaisesti ensisijaisesti lapsen omassa päiväkotiryhmässä. Riittävän aikainen ja oikein kohdennettu tuki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Jokaisella lapsella on oikeus kokea itsensä hyväksytyksi ryhmän jäsenenä. Yhteistyöyksikössä käytetään pedagogisia tukitoimia, kuten pienryhmätoimintaa, säännöllistä päiväjärjestystä ja kuvatukea. Yksikössä pyritään myös havaitsemaan mahdollisimman varhain, mikäli lapsella on tarvetta vahvempiin tukitoimiin. Yksikössä huolehditaan, että tuen tarpeessa olevat lapset pääsevät mukaan ryhmän toimintaan tasavertaisina muiden kanssa ja kokevat olevansa yhteisön arvokkaita jäseniä. Jatkuvalle ryhmäytymiselle tuetaan ryhmän yhteishenkeä ja lasten vertaissuhteita.

8 Arviointi ja pohdinta

8.1 Johtajan, henkilöstön ja lasten arviot

Elokuussa 2021 lähetin alustavan version tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmasta sähköpostitse varhaiskasvatussyksikön johtajalle ja henkilöstölle kommentoitavaksi. Kesäkuussa, kun

lähetin henkilöstölle kysymykset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan liittyen, osa oli jo kesälomilla, joten halusin antaa myös heille mahdollisuuden vaikuttaa suunnitelman sisältöön.

Yksikön johtaja oli tyytyväinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan. Sähköpostivastauksessaan hän totesi, että suunnitelman ulkoasu oli miellyttävä, rauhallinen ja selkeä. Hänen mukaansa suunnitelma oli myös todella helppolukuinen ja sisällöltään napakka. Johtaja totesi palautteessaan myös, että teorian ja käytännön vuorottelu helpottaa varmasti asian siistämistä. Hän piti myös siitä, että jokaiselle teemalle oli oma diansa.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa käsiteltiin opettajien pedagogisessa kokouksessa 10.8. Tällöin sovittiin ja kokouspöytäkirjaan kirjattiin, että mikäli henkilöstöllä on lisättävää tai muokattavaa suunnitelmaan, vastaukset pitäisi lähettää 20.8 mennessä. En saanut tuossa vaiheessa yhtäkään vastausta. Kyselin henkilöstön näkemyksiä suullisesti ja he olivat tyytyväisiä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan, eikä kenelläkään ollut tässä vaiheessa muutosehdotuksia. Myös henkilöstö piti suunnitelman selkeydestä ja helppolukuisuudesta ja koki, että siinä on nostettu esiin kaikki keskeisimmät tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät teemat.

Kritiikkiä sain siitä, että kysymyksiä, jotka kesäkuussa lähetin, oli vähän liikaa eikä kesäkuu ollut paras mahdollinen aika kyselylle. Kysymyksiä oli yhteensä 10 ja ne ovat tämän raportin liitteenä. Sähköpostissa, jossa kysymykset lähetin, totesin tosin, että työntekijät voivat halutessaan vastata vain osaan kysymyksistä. Muutama työntekijä kertoi aloittaneensa vastaamaan kyselyyn, mutta ei sitten ehtinytkään vastata kaikkiin kysymyksiin. Vaikka sain kesäkuussa vain muutaman vastauksen, henkilöstö kuitenkin koki, että niiden pohjalta laadittu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma edusti hyvin koko henkilöstön näkemyksiä.

Lapsilta keräsin palautetta molempien satutuokioiden jälkeen. Lapset antoivat palautetta laittamalla puuhelmen haluamaansa muovirasiaan. Vaihtoehtoina oli kiva, ok ja tylsä. Aamupiiripaikan, jossa pidin satutuokiot, ja palautteenantopaikan välillä oli pieni kirjahylly ja lapset kävivät yksitellen antamassa palautetta. Halusin, että lapset antavat palautteen yksitellen, jottei kaverin antama palaute vaikuttaisi kenenkään palautteeseen.

Sukupuolen moninaisuutta käsittelevällä Kuunsilta-satutuokiolla sain palautteeksi yhden helmen ”kiva”-rasiaan ja 5 ”ok”-rasiaan. Monikulttuurisuutta käsittelevällä ”Mennään jo naapuriin” -satutuokiolla palaute oli yksi helmi ”kiva”-rasiaan, 3 ”ok”-rasiaan ja 2 ”tylsä”-rasiaan. Vaikka molemmilla satutuokiolla lasten kanssa syntyikin kiinnostavaa keskustelua, huomasin, että 20-30 minuuttia paikallaan istumista oli lapsille liikaa ja he olivat aika levottomia. Jälkeenpäin ajateltuna olisi ollut parempi idea, että satutuokioita olisi ollut kolme ja Mennään jo naapuriin -kirjasta olisi käsitelty yhdellä tuokiolla Etiopiaa ja toisella Somaliaa.

On myös hyvä muistaa, että tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävä pedagogiikka ei ole pelkkiä yksittäisiä tasa-arvotemaisia toimintatuokioita vaan kyse on kasvattajan jokapäiväisestä suhtautumisesta ryhmänsä lapsiin. Olennaista on nähdä jokainen lapsi arvokkaana ja ainutlaatuisena yksilönä ilman sukupuoleen, etniseen taustaan tai muuhun henkilöön liittyvään tekijään liittyviä ennakkoluuloja. Usein tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoihin liittyvä keskustelu syntyy spontaanisti lasten aloitteista. Esimerkiksi viimekeväisen harjoitteluni aikana kerran ruokailun yhteydessä eräs muslimilapsi totesi, että hänen kotonaan ei vietetä joulua, mutta hänen kotonaan vietetään id-juhlaa ja silloin hän saa lahjoja. Muut lapset kuuntelivat kiinnostuneina. Tämän kaltaiset arjen tilanteet ovat omiaan edistämään katsomusten välistä dialogia. Kasvattajan onkin tärkeä viestiä, että uskonnoista ja katsomuksista on sallittua puhua.

8.2 Itsearviointi ja pohdinta

Nyt, kun varhaiskasvatusyksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on vasta valmistunut, on vielä aikaista sanoa, miten se vaikuttaa käytännön arkeen yksikön päiväkodeissa. Henkilöstön ja lasten haastattelujen sekä omien viimekeväisten sekä tämän syksyisten havaintojen pohjalta olen ilokseni huomannut, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus toteutuvat yksikön päiväkodeissa jo ennestään kohtuullisen hyvin. Esimerkiksi se, että kaikki leikit kuuluvat

kaikille lapsille ja, että sukupuoli tai etninen tausta ei määritä, kuka voi leikkiä kenenkin kanssa, on jo aika itsestäänselvyys. Yksikössä on paljon maahanmuuttajataustaisia S2-lapsia ja heidän osallisuutensa vahvistamiseen ja suomen kielen oppimiseen panostetaan varsin hyvin.

Kehitettävääkin kuitenkin on. Esimerkiksi lasten kutsuminen tytöiksi ja pojiksi on vielä hyvin yleistä yksikön päiväkodeissa. Etenkin vanhemmille kasvattajille sukupuolen moninaisuus tuntuu olevan vähän vieras käsite. Myöskään erään lapsen äiti ei halunnut lapsensa osallistuvan sukupuolen moninaisuutta käsittelevään satutuokioon, sillä hän pelkäsi sen sekoittavan lapsen pään. Ymmärrän kyseistä äitiä sekä vanhempia kasvattajia. Puhe sukupuolen moninaisuudesta on aika uusi asia kulttuurissamme ja olen myös itse törmännyt sellaisiin käsitteisiin kuin muunsukupuolisuus ja intersukupuolisuus vasta aikuisiällä. Ylitapio-Mäntylä (2012, 27) kuitenkin muistuttaa, että lapset ovat usein aikuisia avarakatseisempia. Jos lapselle opetetaan pienestä pitäen, että sukupuoli voi olla muukin kuin tyttö tai poika, se on hänelle täysin luonnollista. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2018, 30) kehottaa varhaiskasvattajia pohtimaan, miten sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät heidän puheissaan ja teoissaan. Kasvattajan ennakkoluuloton suhtautuminen sukupuoleltaan moninaisiin lapsiin on tärkeää, sillä se ehkäisee erilaisuudesta johtuvaa kiusaamista (Ylitapio-Mäntylä 2012, 19).

Kesäkuisista henkilöstön haastatteluvastauksista sai sellaisen käsityksen, että tasa-arvo ja yhdenvertaisuus ovat yksikön henkilöstölle tärkeitä arvoja. Toisaalta kysymyksiin vastasivat ehkä juuri ne kasvattajat, joille nämä arvot ovat tärkeitä. Vaikka minua vähän harmittikin jälkikäteen kuulla, että osalla kasvatushenkilöstöstä kysymyksiin vastaaminen oli jäänyt kesken, ilahduin siitä, että he ylipäättään olivat aloittaneet vastaamaan. Sain sekä vastaukset palauttaneilta, että vastaamisen kesken jättäneiltä sellaista palautetta, että kysymykseni olivat saaneet heidät pohtimaan tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä. Myös valmis tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma toimi henkilöstölle muistutuksena näistä tärkeistä arvoista, jotka vasu velvoittaa kasvattajat huomioimaan. Koenkin onnistuneeni melko hyvin tavoitteessa lisätä yksikön henkilöstön tietoisuutta tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyen.

Koen onnistuneeni hyvin myös omassa oppimistavoitteessani eli tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioimisessa päiväkodin päivittäisessä pedagogiikassa. Tämä opinnäytetyöprosessi on opettanut minulle, miten vasussa tärkeinä arvoina mainitut tasa-arvo ja yhdenvertaisuus voidaan huomioida päiväkodin käytännön arjessa. Mielestäni kysymys on ennen muuta siitä, miten kasvattaja suhtautuu lapsiin. Olennaista on nähdä jokainen lapsi yksilönä ilman sukupuoleen, kulttuuritaustaan tai muuhun henkilöön liittyvään tekijään liittyviä ennako-oletuksia. Tärkeää on myös muistaa, että kuka tahansa lapsi voi leikkiä kenen tahansa lapsen kanssa, mitä tahansa leikkiä.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20-21) arvoperustassa muistutetaan, että jokainen lapsi on arvokas ja ainutlaatuinen juuri sellaisena kuin hän on ja että jokaisella lapsella on oltava mahdollisuus oppia ja tehdä valintoja henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Tämä on eettisenä ohjenuoranani nykyisessä työssäni varhaiskasvatuksen opettajana. Työkentelen varsin moninaisessa lapsiryhmässä. Melkein puolet ryhmän lapsista on S2-lapsia. Ryhmässä on myös kehityksen ja oppimisen tuen tarpeessa olevia lapsia. Pohdinkin työssäni päivittäin, miten jokainen lapsi saisi äänensä kuuluviin ja voisi kokea olevansa yhteisönsä arvokas jäsen. Ryhmässämme on aamupäivisin pienryhmätoimintaa, jolloin jokainen lapsi on helpompi huomioida yksilönä. Meillä on käytössä kuvatuki ja sanoitamme arjen toimintaa. Jatkuvalle ryhmäytymisellä pyrimme vahvistamaan ryhmän yhteishenkeä. Kaikkein olennaisimpana pidän kuitenkin kasvattajan sensitiivistä tapaa kohdata lapset. Etenkin suomea puhumattomien lasten kohdalla on tärkeää, että kasvattaja havainnoi sensitiivisesti lasten sanatonta viestintää. Kasvattajan on myös tärkeä osoittaa olevansa kiinnostunut jokaisen lapsen ajatuksista ja tunteista.

Tätä kirjoittaessani minulla on menossa syksyn vasukeskustelut lasten vanhempien kanssa. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 11) mukaan jokaisen lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan on kirjattava lapsen oppimiseen ja kehitykseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen mielenkiinnon kohteet. Mielestäni onkin tärkeää, että kasvattaja näkee jotain hyvää jokaisessa lapsessa. Jokaisella lapsella on omat vahvuutensa ja ammattitaitoinen kasvattaja huomaa ne ja antaa niistä positiivista palautetta. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2018, 22,) varhaiskasvatus määritellään pedagogisesti painottuneeksi kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudeksi. Pedagogiikka puolestaan tarkoittaa ammattihenkilöstön toteuttamaa tieteelliseen tietoon perustuvaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskiössä onkin oppiva ja hyvinvoiva lapsi. Ajattelen, että ensin tulee hyvinvointi ja sen jälkeen oppiminen. Myös Kansallinen koulutuksen arviointikeskus muistuttaa, että hyvinvoiva lapsi suhtautuu luottavaisesti ympäristöönsä, mikä auttaa häntä hyödyntämään sen tarjoamia oppimismahdollisuuksia (Vlasov ym. 2018, 54).

Lähteet

Painetut

- Eerola-Pennanen, P. 2017. Kulttuurinen monimuotoisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 221-233.
- Eerola-Pennanen, P. & Turja, L. 2017. Yhdenvertaisuus ja moninaisuus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 195-206.
- Helin, E., Kola-Torvinen, P. & Tarkka, K. 2018. Osallisuus ja osallistuminen varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa. Teoksessa Kangas, J., Vlasov, J., Fonsén, E. & Heikka, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 - Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 11-19.
- Huuska, M. & Karvinen, M. 2012. Persoona on aina enemmän kuin sukupuoli. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 31-53.
- Kivijärvi, T. 2020. Vieras- ja monikielisen lapsen ja perheen tukeminen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 255-267.
- Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen P. 2017. Varhaiskasvatus valloittaa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 9-18.
- Leinonen, J. 2014. Pedagogisia näkökulmia lasten osallisuuden tukemiseen varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Heikka, J., Fonsén, E., Elo, J. & Leinonen, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa. Tampere: Suomen varhaiskasvatus, 16-40.
- Malinen, H. 2019. Anna lapselle ääni. Kieli- ja kulttuuritietoisuuden voima kasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mykkänen, J. & Böök, M. L. 2017. Moninaiset perheet ja varhaiskasvatus. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 75-86.
- Nieto, S. 2010. Language, culture, and teaching : critical perspectives for a new century. 2nd ed. New York: Routledge.
- Ojala, M. 2020. Perusteita ja haasteita varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja koulun alun kehittämiselle erityisesti lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Pellikka, I. 2020. Katse katsomuskasvatukseen. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 150-157.
- Roos, P., Nurhonen, L. & Viitanen, E. 2018. Lasten ja aikuisten yhteisellä osallisuuden polulla. Teoksessa Kangas, J., Vlasov, J., Fonsén, E. & Heikka, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 - Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 82-93.
- Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Siippainen, A. 2017. Sukupuoli ja ikä. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 207-220.

Talentia 2018. Arki, arvot ja etiikka. Sosiaalialan ammattihenkilön eettiset ohjeet.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Turja, L. 2017. Oppimisen ja kehityksen haasteet. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 145-162.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2018. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimisessa. Teoksessa Koivula, M., Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tampere: Vastapaino, 36-55.

Varpanen, J. 2018. Vapaus, demokratia ja jaettu todellisuus osallisuuden ytimessä. Teoksessa Kangas, J., Vlasov, J., Fonsén, E. & Heikka, J. (toim.) Osallisuuden pedagogiikkaa varhaiskasvatuksessa 2 - Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen. Tampere: Suomen varhaiskasvatus ry, 120-134.

Viitala, R. 2018. Inklusio ja inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.) Varhaiserityiskasvatus. Jyväskylä: PS-kustannus, 51-77.

Virkki, P. 2015. Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Joensuu: Itä-Suomen yliopisto.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2020. Sukupuolisensitiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa Hujala, E. & Turja, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. 5., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus, 281-291.

Ylitapio-Mäntylä, O. 2012. Sukupuolittuneet käytännöt varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Ylitapio-Mäntylä, O. (toim.) Villit ja kiltit. Tasa-arvoista kasvatusta tytöille ja pojille. Jyväskylä: PS-kustannus, 15-29.

Sähköiset

Alasaari, N. 2019. Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu varhaiskasvatuksessa. Tasa-arvoinen päiväkotiki - hanke, Naisasialiitto Unioni ry. Viitattu 28.4.2021. <http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2019/05/Toiminnallinen-tasa-arvosuunnittelu-varhaiskasvatuksessa.pdf>

Australian educator 2018. Failure to invest early. Australian educator winter 2018: 6. Viitattu 12.10.2021. <https://www.proquest.com/central/docview/2059594032/fulltextPDF/CAC2BF19370245DEPQ/1?accountid=12003>

Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2020-2023. Viitattu 28.4.2021. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162588>

Heckman, J.J. 2011. The Economics of Inequality. The Value of Early Childhood Education. The Education Digest December 2011: 4-11. Viitattu 26.9.2021. <https://www-proquest-com.nelli.laurea.fi/central/docview/904567696/fulltextPDF/63AEEC851F874791PQ/1?accountid=12003>

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986. Viitattu 28.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Monimuotoiset perheet 2020. Monimuotoiset perheet varhaiskasvatuksessa. Opas kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille. Viitattu 8.5.2021. <https://monimuotoisetperheet.fi/wp-content/uploads/2020/10/Monimuotoiset-perheet-varhaiskasvatuksessa.pdf>

Opetushallitus 2021. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu oppilaitoksissa. Viitattu 28.4.2021. <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnittelu-oppilaitoksissa>

Puttonen, S. 2017. Kirjojen Suomen vuoden 2017 kirja ”Mennään jo naapuriin” kuvaa monikulttuurista Suomea. Yle. Viitattu 22.6.2021. <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2017/12/06/kirjojen-suomen-vuoden-2017-kirja-mennaan-jo-naapuriin-kuvaa-monikulttuurista>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2017. Kuunsilta. Viitattu 18.6.2021. https://www.dropbox.com/s/sly7fkqten7fb5u/kuunsilta_2017.pdf?dl=0

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021a. Intersukupuolisuus. Viitattu 5.5.2021. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/kehon-kirjo/intersukupuolisuus/>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021b. Muunsukupuolisuus. Viitattu 6.5.2021. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/muunsukupuolisuus/>

Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus 2021c. Transsukupuolisuus. Viitattu 6.5.2021. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuoli/sukupuolen-moninaisuus/transsukupuolisuus/>

THL 2018. Nuorten syrjäytyminen käy myös yhteiskunnalle kalliiksi. Viitattu 2.5.2021. <https://thl.fi/fi/-/nuorten-syrjaytyminen-kay-myos-yhteiskunnalle-kalliiksi>

THL 2020. Intersektionaalisuus ja sukupuoli. Viitattu 8.5. 2021. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/intersektionaalisuus-ja-sukupuoli>

Tilastokeskus 2021. Maahanmuuttajat väestössä. Viitattu 8.5.2021. <https://www.stat.fi/tup/maahanmuutto/maahanmuuttajat-vaestossa.html>

Unicef 2021a. Lapsen oikeuksien sopimus - koko teksti. Viitattu 28.4.2021. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/sopimus-kokonaisuudessaan/>

Unicef 2021b. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 28.4.2021. <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>

Varhaiskasvatustilasto 540/2018. Viitattu 28.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018. Opetushallitus. Viitattu 28.4.2021. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf

Varhaiskasvatustyöryhmän toimintasuunnitelma 2020. Helsinki. Viitattu 7.5.2021.

Vlasov, J., Salminen, J., Repo, L., Karila, K., Kinnunen, S., Mattila, V., Nukarinen, T., Parrila, S. & Sulonen, H. 2018. Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Viitattu 1.7.2021. https://karvi.fi/app/uploads/2018/10/KARVI_2418.pdf

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014. Viitattu 28.4.2021. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Liitteet

Liite 1: Kysymykset henkilöstölle

1. Miten tasa-arvo ja yhdenvertaisuus mielestäsi tällä hetkellä toteutuvat varhaiskasvatustyksikössä?
2. Missä olisi mielestäsi kehitettävää?
3. Mitä tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sinulle merkitsevät?
4. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 30) mukaan varhaiskasvatuksen pitäisi olla sukupuolisensitiivistä. Miten sukupuolisensitiivisyys pitäisi mielestäsi käytännössä huomioida päiväkodin arjessa?
5. Vasun (2018, 21) mukaan jokaisella lapsella on oikeus kokea oma perheensä arvokkaaksi. Miten perheiden monimuotoisuus pitäisi mielestäsi huomioida varhaiskasvatuksessa?
6. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2018, 20) mukaan varhaiskasvatuksessa ei hyväksytä rasismia missään muodossa. Mitä olisi mielestäsi tärkeä huomioida kulttuurista moninaisuutta kunnioittavassa varhaiskasvatuksessa?
7. Mitä olisi mielestäsi tärkeä huomioida S2-opetuksessa ja miten S2-lasten osallisuutta voidaan vahvistaa varhaiskasvatuksessa?
8. Vasun (2018, 17, 45) mukaan varhaiskasvatus on uskonnollisesti sitoutumatonta ja varhaiskasvatuksen katsomuskasvatuksessa tutustutaan ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja muihin katsomuksiin. Mitä olisi mielestäsi tärkeä huomioida katsomuskasvatuksessa?
9. Miten voidaan mielestäsi vahvistaa niiden lasten osallisuutta, joilla on tarvetta kehityksen ja oppimisen tukeen?
10. Tuleeko mieleesi vielä jotain, mitä olisi tärkeä huomioida tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa?

Liite 2: Lupa lapsen haastatteluun

Annan luvan, että lapseni saa osallistua kahteen sosionomiopiskelija Heidi Huhtalan opinnäytetyöhön liittyvään satutuokioon. Satutuokioissa käsitellään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemoja ikätasoisesti. Lastani saa myös haastatella päiväkodin tasa-arvotilanteeseen liittyen. Kysymyksinä on esimerkiksi: miltä tuntuu tulla päiväkotiin? Onko sinulla kaverina tyttöjä? Entä poikia? Onko jotain, mitä haluaisit tehdä, muttet uskalla? Saavatko kaikki lapset tehdä samoja asioita päiväkodissa?

Satutuokiot ja haastattelut nauhoitetaan ja kirjoitetaan auki. Aineistot hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Opinnäytetyöraportissa ei mainita lasten eikä päiväkodin nimiä.

Päivämäärä:

Lapsen nimi:

Vanhemman allekirjoitus ja nimen selvennys: